

The Project Gutenberg eBook of Leo Tolstoin kertomuksia, by graf Leo Tolstoy

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Leo Tolstoin kertomuksia

Author: graf Leo Tolstoy

Translator: Konstantin Hämäläinen

Release date: August 8, 2011 [EBook #37008]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LEO TOLSTOIN KERTOMUKSIA ***

Produced by Tapio Riikonen

LEO TOLSTOIN KERTOMUKSIA

Kirj.

Leo Tolstoi

Suomentanut K. H. [Konstantin Hämäläinen]

Werner Söderström, Porvoo, 1888.
Oulun Uudessa Kirjapainossa.

SISÄLLYS:

- I. Mistä ihmiset elävät
- II. Kaksi ukkoa
- III. Vaikea on valkea sammuttaa, kun se vauhtihin pääsee
- IV. Kynttilä
- V. Ensimmäinen viinanpolttaja

MISTÄ IHMISET ELÄVÄT.

Me tiedämme, että me olemme kuolemasta elämään siirretyt, sillä me rakastamme veljiä. Joka ei veljeänsä rakasta, se pysyy kuolemassa (P. Johanneksen 1 epistola, III: 14.)

Mutta jos jollain olisi tämän maailman hyvyttä, ja näkisi veljensä tarvitsevan ja sulkee sydämensä häneltä, kuinkas Jumalan rakkaus pysyy hänessä? (III: 17).

Lapsukaiseni, älkäämme rakastako sanalla eli kielellä, vaan työllä ja totuudella. (III: 18.)

Sillä rakkaus on Jumalasta: ja jokainen, kuin rakastaa, se on Jumalasta syntynyt ja tuntee Jumalan. (IV: 7).

Joka ei rakasta, ei hän tunne Jumalata, sillä Jumala on rakkaus. (IV: 8.)

Ei ole yksikään Jumalata koskaan nähnyt. Jos me rakastamme toinen toistamme, niin Jumala meissä. (IV: 12).

Jumala on rakkaus ja joka rakkaudessa pysyy, hän pysyy Jumalassa ja Jumala hänessä. (IV: 16).

Jos joku sanoo: minä rakastan Jumalata, ja vihaa veljeänsä, se on valehtelija; sillä joka ei rakasta veljeänsä, jonka hän näkee, kuinka hän taitaa Jumalata rakastaa, jota ei hän näe. (IV: 20).

I.

Asuipa kerran muuan suutari vaimoineen ja lapsineen hyryläisenä talonpojan talossa. Eipä hänellä ollut omaa kotoa eikä kontua; suutarintyöllään vaan elätti itsensä ja perheensä. Leipä on kallista, mutta työ halpaa, niin että sen, minkä työllään sai, sen söikin suuhunsa. Hänellä vaimoineen oli yhteinen turkki ja sekin oli jo pahanpäiväiseksi kulunut; jo toista vuotta oli hän hommassa saada lampaan nahkoja uudeksi turkiksi.

Syksyksi saikin suutarimme vähän rahoja kokoon: kolmen ruplan seteli oli akalla arkun pohjalla ja viisi ruplaa ja kaksikymmentä kopeekkaa oli lainattu kylän talonpojille.

Niinpä eräänä aamuna lähteekin suutarimme kirkonkylään turkin hankintaan. Paitansa päälle puki akkansa liinaisen, pumpulilla alustetun mekon ja sen ylle verkakauhtanan; kolmiruplaisen pisti taskuunsa, taittoi matkasauvan ja niin lähti suuruksen jälkeen. Mennessään arvelee: "miehiltä saan viisi ruplaa, siihen lisäksi nämä kolme, sillä saankin turkikset".

Tuli siitä suutari kirkonkylään ja poikkesi yhden talonpojan taloon, — eipä ollutkaan kotona, akka lupasi viikolla lähettää äijän tuomaan rahoja, mutta nyt ei antanut rahaa; kävi siitä toisen luo — mies vannoo, ettei ole rahaa; kaksikymmentä kopeekkaa oli kaikkiaan rahaa, ne nyt vaan pisti kouraan saappaittensa korjuusta. Silloin suutari arveli ottaa turkikset velaksi. Mutta turkkuripa ei velkaa uskonutkaan.

— Tuo ensin rahat, sanoi hän; sitten saat valita mieleisesi nahat; kyllä me tiedämme kuinka niitä mekkoja saa hakea.

Niinpä suutari ei saanutkaan asiatansa aikaan; saihan vaan kaksikymmentä kopeekkaa saappaitten korjuusta ja samalla otti mieheltä vanhat huovikkaat nahalla päällystettäväksi.

Suutari kävi alakuloiseksi, joi nuo kaksikymmentä kopeekkaa viinassa ja lähti turkitoinna kotia. Aamulla oli häntä hieman palellutkin, mutta nyt, ryypättyään, oli hänen turkittakin lämmin. Kulkee siitä tietään, toisella kädellään kopahuttelee sauvallaan jäätikköjä ja toisella taas huovikkaillaan hosuu, puhellen itseksensä.

— Onpa minun, sanoo hän, turkittakin lämmin. Tuo viinatilkka suolissa oikein luikertelee. Mitäpä minä turkilla teenkään. Näin sitä mennään ja huoletkin ovat haihtuneet. Semmoinen mies minä olen! Mitäs minä? Elänpä minä turkittakin. En minä ikänäni tarvitse sitä. Se vaan on paha — akka sitä kaipaa. Ja onhan se katkeraakin — minun täytyy tuolle miehelle tehdä työtä ja hän pitää minua pilkkanaan. Malta, malta: jollet tuo rahoja, niin minä riistan lakinkin päästäs, totta maar riistankin. Mitä tämä tämmöinen on? Maksaa parikymmentä kopeekkaa kerrassaan! Mitäs sitä sillä rahalla saa! Ei muuta kuin — juo suuhusi. "Puute on kova", sanoo hän. Sinulla on puute; eikös sitä minulla sitten olekkaan puutetta. Sinulla on talo ja karjaa ja kaikkea muuta, mutta mitäs minulla; sinulla on oma leipä, mutta

minä olen ostoleivässä; kolme ruplaa viikossa saa leipään, vaikka mistä. Kun tulen kotiin, on leipäkin lopussa. Taaskin pane puolitoista ruplaa liikkeelle. Niinpä annakkin minulle omani.

Siten saapui suutari tienristeyksessä olevan kuvakappelin luo. Sen takaa kiiltää jotain valkoista. Suutari tähyttää eikä saa selville, mikä se on; hämärä oli jo päivän vallannut. Eihän tässä mitään kiveäkään ennen ole ollut, arvelee itsekseen. Oisiko joku eläin? Ei se siltä ainakaan näytä. Näyttää siltä, kuin sillä olisi ihmisen pää; mutta kun se on valkoinen. Ja mitäs ihminen siinä seisoi?

Kävi lähemmäksi — jo näkyy aivan selvään. Mikä ihme: tosiaankin se on ihminen; kuollut vai elävä hän lienee, alasti istuu liikkumatonna, nojaten kappelin seinään. Suutaria rupesi hirvittämään; arvelee itsekseen: "ovat kai tappaneet ihmisen, riisuneet ja heittäneet sitten siihen. Jos tuota lähestyisi, ei siitä sitten vähällä irti pääsisi".

Ja niin suutari meni ohi; kun pääsi siitä kappelin taa, niin katosi ihminenkin näkyvistä. Päästyään kappaleen matkaa kappelista, hän katsahti taakseen ja näkikin silloin, että tuo ihminen oli hiukan siirtynyt ulommaksi kappelista, liukahdellen ja kurkistellen ympärilleen. Suutari säikähti kahta kauheammin, arvelen mielessään: "käynköhän sen luo vai menenköhän vaan tieheni. Kun vaan ei kävisi pahoin, jos sitä lähestyn: kuka sen tietää, mikä mies se on. Saattaapa se äkkiä karata kurkkuun kiinni ja kuristaa, eikä siitä sitten hyvällä irti pääse; ja vaikkei tuo kuristaisikaan, kyllä sen kanssa sittenkin olisi pääsemättömissä. Mitä minä alastoman ihmisen teen? Enhän saata ainoita vaatteitani päältäni riisua ja sille antaa. Mennään vaan pois Jumalan nimeen!"

Suutari kiirehti kulkuaan. Kappeli alkoi jäädä jälkeen; silloin omatunto rupesi häntä soimaamaan.

Ja suutari seisahtui maantiellä.

— Mitäs sinä Simeoni teet, lausui hän nuhdellen itseään. Lähimmäisesi on nääntymäisillään ja sinä pelkuri menet tiehesi. Vai oletko jo tullut upporikkaaksi? Pelkäätkäi aarteesi ryöstettävän? Nyt, Simoseni, et tee kauniisti.

Simo kääntyi takaisin ja meni tuon ihmisen luo.

II.

Simo lähestyy miestä, katselee sitä ja näkee sen olevan nuoren, täysivoimaisen miehen; mitään lyönnin merkkejä sen ruumiissa ei näy; sen vaan huomaa, että se on vilusta jähmettynyt ja peljästynt; istuu vaan kyyryssä eikä katsokkaan edes Simoon; ikäänkuin olisi aivan uuvuksissa, niin ettei silmiänsäkään saa ylös käännetyksi. Simo astui aivan viereen: silloin se vasta ikäänkuin heräsi, käänsi päänsä, aukaisi silmänsä ja katsahti Simoon. Tuo silmäys saattoi Simon mieltymään mieheen. Simo heitti huovikkaansa maahan, päästi vyönsä irti, asetti sen huovikkaiden päälle ja riisui kauhtanansa.

— Mitäpä tässä pitkistä puheista, sanoo hän. Paneppa tuo päällesi. Kuuletkos.

Simo otti miestä käsivarresta ja alkoi sitä nostaa pystyyn. Mies nousi. Simo näkee, että sen iho on puhdas ja hieno, kädet ja jalat hennot ja kasvot lempeät. Simo heitti kauhtanan hänen hartioilleen. Mutta eihän se saa käsiään hihoihin. Simo sovitti kädet hihoihin, vetäisi kauhtanan selkään, kääri sen kaksinkerroin ja satoi sen sitten vyöllään kiinni.

Ottipa Simo repaleisen lakkinsakin päästään, aikoi sen pistää hänen päähänsä, mutta kun omaa päätä alkoi palella, arveli itsekseen: "minun on pääni kalju kauttaaltaan, mutta hänellä on pitkät kiharat suortuvat." Niinpä pani lakin taas omaan päähänsä. "Parempi on, että annan hänelle saappaat."

Asetti sen siihen istumaan ja pani huovikkaat jalkaan.

Puettuaan siten hänet, sanoi suutari hänelle:

Kas niin veljeni, lähdeppä nyt liikkeelle, ettäs lämpiät. Kyllä tässä ilman meitäkin toimeen tullaan. Voitko sinä käydä?

Mies seisoo vaan, katsoo lempeästi Simoon eikä sano mitään.

— Miksi sinä et vastaa? Emme tähän aijo jäädä talvea pitämään. Täytyy mennä ihmisasunnoille. Tuossa on sauvani; nojaa siihen, jos olet heikko. Lähtään nyt vaan.

Ja mies lähtikin, astui kepeästi, jäämättä jälkeen.

Käyden tietä, kysyy Simo häneltä:

- Mistä kaukaa olet?
- En minä täältä päin ole.
- Kyllähän minä täkäläiset tunnen. Mutta kuinka sinä jouduit tänne kappelin seinämälle?
- Sitä ei ole minun lupa sanoa.
- Ihmiset arvatenkin ovat olleet ilkeitä?
- Ei minulle kukaan ole ollut paha. Jumala on minua rangaissut.
- Jumala kai; mutta johonkin sitä täytyy päänsä pistää. Minne sinun on mentävä?
- Sama se minusta.

Simo kummastui. Mies ei ollenkaan näyttänyt irvihampaalta; hänen puheensa oli lempeä, mutta ei vaan ilmaise mitään itsestään. Simo arveli itsekseen, saattaahan sitä ihmisellä olla kaikenlaista elämässään. Ja hän sanoi miehelle:

- Käy sitten minun luokseni; lämpenethän edes vähän.

Simo lähestyi kotoaan; vieras kulkee vaan vieressä eikä jää jälkeen. Alkoipa tuulikin puhaltaa, tunkien Simon paidan sisään. Siitä rupesi hän selviämään, kun pakkasen alkoi palella. Kulkee nokkaansa nipistellen ja akkansa mekkoa tiukemmasti ympärilleen käärien ja arvelee itsekseen: "Näinkö se turkki saatiinkin; menin turkin hakuun ja kadotin kauhtanankin ja kaupan päällisiksi tuon alastoman miehen kotia. Tästä muija ei suinkaan kiittele!" Muistellessaan eukkoansa, tuli Simon ikävä. Mutta kun sai katsahaneeksi vieraaseen ja kun muisti, kuinka tämä silmäsi häntä kappelin kohdalla, niin tuntui sydämmessä niin sanomaton ilo.

III.

Simon vaimo toimitti varhain kaikki aamuuskareensa: hakkasi puut, kantoi veden, ruokki lapset. Sitte otti itsekin jonkun suupalan ja alkoi arvella, milloin panisi taikinan, huomennako vai tänään? Olihan iso kyrsänkannikka vielä jälellä.

"Jos, arvelee hän, Simo siellä syö päivällisensä eikä sitten syö paljon illalla, niin huomisen päivää leipä kyllä riittää."

Siinä Martta käänteli ja katseli kyrsää ja päätti: "en teekkään tänään vielä taikinaa. Jauhojakaan ei ole enää muuta kuin yhteen taikinaan. Perjantaihin päästään tavalla tai toisella."

Martta pisti leivän talteen ja istui pöydän ääreen paikkaamaan miehensä mekkoa; neuloessaan muistelee miestä ja ajattelee, kuinka se nyt turkiksia ostelee.

"Kunhan vaan turkkuri ei sitä pettäisi. Kovin se meidän äijämme on yksinkertainen. Itse ei se ketään petä, mutta pieni lapsikin voi hänet pettää. Kahdeksan ruplaa on suuri raha. Sillä saa jo hyvätkin turkinainekset. Turkki on aina turkki, vaikka se ei olisikaan parkkinahoista. Mikä leikki oli viimekin talvena ilman turkkia! Ei päässyt avannolle eikä muuannekaan. Kun ukko meni kylään, niin pani se kaikki vaatteet päälleen, minä jäin aivan ilman. Kylläpä oli jo aikakin mennä. Pitäisipä sen jo palata. Kunhan vaan ukkoseni ei olisi jäänyt kyläilemään!"

Juuri näitä miettiessään, kuuleekin Martta-muori askeleita portailta; joku astui porstuaan. Hän pisti neulansa kankaaseen ja lähti porstuaan. Näkeepä kaksin tultavan: Simo seisoo porstuassa ja hänen takanaan vieras, hatuton mies huovikkaissa.

Martta tunsu heti miehessään viinan hajun. Aivan oikein, arvelee hän, nyt se on ollut omilla teillään. Oikein sydäntä kouristi, kun näki miehensä, ilman kauhtanaa, mekko vaan yllä ja kädet tyhjillään, vaikenevan ja kainostelevan. Joi kun joikin rahat, arvelee hän, tuhlassi kaikki jonkun maankulkijan keralla ja vielä päälle päätteeksi senkin raahasi mukaansa kotia.

Martta päästi heidät edellään tupaan, meni itse perässä ja, tarkastellessaan vierasta, huomasi sen olevan tuntemattoman, laihan nuorukaisen, puetun heidän kauhtanaansa. Ei paitaa eikä takkia sillä ollut ollenkaan. Tultuaan sisään, jäi se liikkumatonna seisoa tuijottamaan, luoden silmänsä maahan. Martta arveli: ei se suinkaan ole mikään hyvä ihminen — kun on niin peloissaan.

Nyreänä meni Martta uunin ääreen ja katselee, mitä siitä nyt tulee.

Simo otti lakin päästään ja istui hyvänpäiväisesti penkille.

— Noh, Martta, sanoi hän, etkös toimita syötävää illalliseksi?

Martta mutisi jotain itsekseen; seisoo vaan pankon vieressä liikahtamatta, katsellen milloin toista, milloin toista ja pudistellen päätään. Simo kyllä huomaa, ettei eukko suinkaan ole tyytyväinen, mutta minkäs sille voi; ei ole mitään huomaavinaan ja tarttuu vierasta käteen.

— Käydäänpäs veliseni syömään, sanoo hän hänelle.

Vieras istui penkille.

— Mitäs nyt! Etkös ole mitään keittänyt?

Martta vimmastui.

— Kyllä keitin, mutta en sinulle. Johan sinä olet järkesikin juonut. Menit turkin hakuun ja kadotit kauhtanasikin ja lisäksi toit kotiasi alastoman maankulkijan. En minä ole juopille illallista laittanut.

— Riittää jo, Martta. Mitäs järjettömästi suutasi soitat? Tiedustelisit ensin, mikä mies vieras on...

— Sano sinä, mihin rahat olet hukannut?

Simo hakemaan kauhtanaa, sai sieltä setelin ja levitti sen.

— Tuossa on rahat; naapuri ei maksanutkaan velkaansa, huomenna lupasi toimittaa.

Martta suuttui kahta kauheammin: turkkia ei ostanut ja talon ainoan kauhtanankin antoi alastomalle, oudolle miehelle, ja senkin sitten kuljetti kotiansa.

Tempasi rahan pöydältä, kävi kätkemään sen ja samalla sanoo:

— Ei minulla ole illallista. Mikä sitä kaikkia alastomia juoppoja jaksaisi ruokkia.

— Voi Martta! Hallitseppa kielesi. Kuule ensin, mitä sinulle sanotaan,

— Eipä humalaisen hullun puheista kuitenkaan viisastuisi. Enpä syyttä estellyt sinun vaimoksesi ruvetessani. Äitini antoi minulle ison joukon palttinakääryjä myötäjäisiksi — sinä joit ne; menit ostamaan turkkia — joit senkin.

Simo kylläkin tahtoi selittää vaimolleen juoneensa vaan kaksikymmentä kopeekkaa ja kertoa, missä ja kuinka tuon vieraan kohtasi; mutta Martta ei suo hänelle sananvuoroa, sanat tulvailevat parittain hänen suustansa. Mitä jo kymmenen vuotta sitten tapahtui, senkin nyt laulaa kuuluville.

Martta toimitti ja puhui puhumistaan; viimein kohahti Simon luo ja tempasi häntä hihasta.

— Anna pois minun mekkoni. Yksi vaan minulla onkin ja senkin riistit päältäni ja kiskoit yllesi. Anna pois sinä kylänkoira. Jospa siihen paikkaan pakahtuisit.

Simo alkoi riisua mekkoa, käänsi hihan nurin, akka nykäisi siitä, niin että neulokset rasahtivat. Sitten eukko tempasi mekkonsa, heitti sen päähänsä ja tarttui kääkään. Oli jo lähteä tuvasta, mutta pysähtyi vielä: sydän rupesi sulamaan — halusi päästä mielipahasta ja saada tietää, kuka tuo vieras oli.

IV.

Martta siis pysähtyi ja sanoi:

— Jos se olisi kunnon ihminen, niin ei se suinkaan alaston olisi ollut hyvillä retkillä, niin kyllä voisit sanoa, mistä sellaisen keikarin käsität.

— Johan minä sen sanoin sinulle: minä kävin tietäni ja hän istui alastomana ja kohmettuneena vilusta kappelin seinämällä. Eihän nyt ole kesä alastomana oltavaksi. Jumala varmaan ohjasi tieni hänen luoksensa, muutoin hän olisi ollut hukassa. Mitäs tässä muuta saatoin tehdä. Tapahtuuhan sitä ihmiselle kaikenlaista. Minä puin hänet ja toin tänne. Hallitse sinä mielesi. Tämä on synti, Marttaseni! Kaikkihan olemme kuolevaisia.

Martta halusi torata sydämensä tyhjäksi, mutta katsahti vieraaseen ja vaikeni. Vieras istuu penkin kulmalla liikahtamatta; kätensä hän oli laskenut polvilleen, päänsä rinnalleen ja, sulki silmänsä,

käpristeli ikäänkuin hengenahdingossa. Martta vaikenä. Simo sanoi hänelle.

— Martta hoi! Eikö sinulla Jumalaa enää olekkaan!

Martta kuuli nämät sanat, katsahti vieraaseen ja heltyi. Hän lähti ovensuusta, meni uunipuoliseen nurkkaan ja sai sieltä illallista. Ruokakupin asetti pöydälle, kaatoi kaljaa ja asetti viereen viimeisen kyrsänkannikan. Toipa veitsen ja lusikankin.

— Särppikää nyt, jos maistaa, sanoi hän.

Simo siirsi vieraan.

— Käänny nyt pöytään, poikaseni, sanoi hän.

Simo leikkasi leipää, murensi sen kaljaan, ja sitten miehet rupesivat syömään. Mutta Martta istui pöydän nurkkaan, nojasi käteensä ja katseli vierasta.

Ja Martan tuli sääli vierasta ja hän mieltäytyi häneen. Ja äkkiä vieras kävi iloisen näköiseksi, lakkasi rypistelemästä kasvojaan, loi silmänsä Marttaan ja hymyili.

Saivat siitä syöneeksi; eukko korjasi ruuan ja rupesi kuulustelemaan vierasta:

— Mistä kaukaa vieras on?

— En minä ole näiltä tienoilta.

— Kuinkas sinä tielle jouduit?

— Minä en saa sanoa.

— Kukas sinut ryöväsi?

— Minua on Jumala rangaissut.

— Noin alastiko sinä istuit?

— Näin alasti vaan istuin ja palelin; Simo näki minut ja armahti: riisui päältänsä kauhtanan, puki sen päälleni ja käski tulla mukanaan. Täällä taas sinä minut syötit, juotit ja säälit. Jumala teitä siitä palkitkoon.

Martta nousi, otti akkunasta Simon vanhan paidan, juuri sen, jota oli paikkaellut, ja ojensi sen vieraalle. Sai vielä housutkin ja ojensi ne miehelle.

— Otas tuo; eihän sinulla näy olevan paitaakaan. Pue se päällesi ja asetu makaamaan, mihin mielesi tekee, laudoille tai uunille.

Vieras riisui kauhtanan, pukeutui paitaan ja meni laudoille maata. Martta sammutti kynttilän, otti kauhtanan ja kiipesi ukkonsa viereen. Peitti sitten itsensä kauhtanan liepeellä, makaa, vaan ei nuku; vieras pyörii vaan hänen ajatuksissaan.

Surulliseksi käypi hänen mielensä, muistellessaan, että vieras söi viimeisen kyrsän ja ettei huomenna ole leivänmurua; muistellessaan antaneensa pois paidan ja housut; mutta kun samalla muistaa hänen hymyilynsä, käy hänen sydämensä niin riemuisaksi.

Kaukaa Martta ei maannut, kun jo kuuleekin, ettei Simokaan nuku, kuinka se kiskoo kauhtanaa päälleen.

— Simo kuuleppas!

— Häh!

— Leipä on aivan lopussa, enkä minä tullut uutta alustaneeksi. Kuinka sitä huomenna tullaan toimeen? Lainaisinko Liisa-tätiltä?

— Kyllä Herra pitää huolen huomisesta.

Akka vaikenä vähäksi aikaa.

— Kyllä se näyttää kunnon ihmiseltä, mutta miksi se ei puhu mitään itsestään?

— Varmaankaan ei saata.

— Simo hoi!

— Mitä nyt?

— Me kyllä annamme, mutta miksi meille ei kukaan mitään anna.

Simo ei osannut siihen mitään vastata. Sanoi siis: "Kyllä sitä jo on puhuttu kylliksi." kääntyi toiselle kupeelleen ja nukkui.

V.

Aamulla Simo herasi. Lapset makaavat; vaimo oli lähtenyt kylään leivänlanaan. Eilinen vieras istuu yksin penkillä vanhassa paidassa ja kantioissa ja katselee ylöspäin. Hänen kasvonsa olivat paljon kirkkaammat kuin eilen.

Ja Simo sanoi:

— Kuinkas nyt, ystäväni: vatsa vaikeroi leipää ja alaston anoo vaatetta. Kunkin täytyy elättää itse itsensä. Mitä sinä osaat tehdä?

— En minä osaa mitään.

Simo kummastui ja sanoi:

— Kyllä kaikkeen oppii, kun vaan on halua.

— Kun muut tekevät työtä, niin teen minäkin.

— Mikä sinun nimesi on?

— Mikaeli.

— Niin aina Mikaeli; sinä et tahdo ilmoittaa asioitasi; se olkoon sinun oma asiiasi; mutta elää täytyy jokaisen. Jos suostut tekemään, mitä käsken, niin minä ruokin sinua.

— Jumala sinua palkitkoon; kyllä minä teen työtä. Sano, mitä tulee tehdä.

— Työ on mitä yksinkertaisinta. Katso...

Mikaeli tarkasteli, otti rihman sormiinsa, heti ymmärsi asian ja teki langanpään.

Simo osoitti, kuinka lanka oli pidettävä. Senkin hän heti käsitti. Mestari neuvoi, kuinka harjas oli kiinnitettävä, kuinka neulottava; kaikki tämä heti käsitti.

Näytti Simo hänelle mitä työtä tahansa, heti hän sen ymmärsi, ja kolmantena päivänä hän jo teki työtä niin kuin hän koko ikänsä olisi sitä harjoittanut. Hän tekee työtä pysähtymättä, syö vähän; jos työ loppuu, hän on vaan vaiti ja katselee ylös. Kadulle hän ei käy, liikoja ei puhu, ei laske leikkiä eikä naurahtele.

Yhden ainoan kerran nähtiin hänen hymyilevän; se oli sinä ensimmäisenä iltana, jolloin emäntä oli asettanut hänelle illallista.

VI.

Päivä liittyi päivään, viikko viikkoon, täyttyi jo vuosiakin umpeen. Mikaeli elää elämistään Simolla ja tekee työtä. Levisipä ympäriinsä maine, ettei kukaan tee niin puhdasta ja vahvaa työtä kuin Simon työmiehes. Ja ylenympäri tienoilta ruvettiin tilaamaan Simolta jalkineita ja varallisuus kasvoi Simon kodossa.

Niinpä kerran, kun Simo ja Mikaeli istuivat talvisaikaan työnsä ääressä, karahutti tuvalle komea reki, kolme hevosta edessä ja monet kellot aisoissa. Katsotaan ikkunasta, reki pysähtyi tuvan eteen, reipas renkipoika hyppäsi etulaudalta aukaisemaan kuomin ovea. Kuomista kömpi turkkiin puettu herra. Päästyään reestä, astui hän Simon taloon ja tuli porstuaan. Martta hyppäsi ja tempasi oven selko seljälleen. Herra kumartui, tuli tupaan, oikaisihe, oli koskea päällään kattoon, valtasipa yksin koko tuvan nurkan.

Simo nousi seisomaan, kumarsi herraa ja ihmetteli. Simo itse oli näivettynyt, Mikaeli laiha ja Martta

taasen tuima ja laiha kuin lastu; mutta tämä herra oli aivan kuin toisen maailman miestä: turpa punainen ja verevä, kaula kuin härän ja koko ruumis kuin tukista veistetty. Herra henkäisi, riisui turkit, istui penkille ja sanoi:

— Kuka tässä on mestari?

Simo astui esiin ja sanoi:

— Minä, teidän armonne.

Herra huusi rengilleen: Pekka, tuos tavara tänne.

Renkipoika juoksi tupaan ja toi kääreen. Herra otti kääreen ja asetti sen tuolille.

— Aukaise se, sanoi herra. Renki aukaisi.

Herra tokkasi sormellaan nahkaan ja sanoi Simolle:

— Kuules suutari, näetkös nahan?

— Näen kyllä, teidän ylhäisyytenne, sanoo suutari.

— Mutta ymmärrätkö sinä myös, mimmoinen tämä nahka on?

Simo tunnusteli sormin nahkaa ja sanoi:

— Hyvää on nahka.

— Sitä minäkin! Sinä pöllö et sellaista nahkaa ole nähnytkään. Se on Saksan nahkaa, maksaa kaksikymmentä ruplaa.

Simo kävi araksi ja sanoi:

— Missäpä meikäläinen sellaista saisi nähdä.

— Niin juuri. Osaatkos sinä tästä nahasta neuloa minulle sopivat saappaat?

— Osaan, teidän armonne.

Herra sanoi, huutaen hänelle:

— Osaat vai! Käsitätkö, kenelle sinun tulee neuloa ja minkälaisista aineksista? Sinun pitää laittaa minulle sellaiset saappaat, jotka kestävät vuoden ratkeumatta ja vääristymättä. Jos kykenet, niin ota sitten työ ja leikkaa nahka, mutta, jollet pysty, niin älä sitten otakkaan äläkä leikkaa nahkaa. Sen sanon sinulle ennalta: jos saappaat ratkeavat tai vääristyvät ennen vuotta — niin toimitan sinut linnaan; jolleivät ratkea eivätkä vääristy ennen vuotta, maksan minä kymmenen ruplaa.

Simo säikähti eikä tiedä, mitä pitää tehdä. Katsahti Mikaeliin, tokkasi häntä kyynärpäällään kylkeen ja kuistasi:

— Otetaanko vai ei?

Mikaeli nyökkäsi päällään: otetaan vaan.

Simo totteli Mikaelia, otti tehdäkseen sellaiset saappaat, jotka vuoteen eivät ratkeaisi eivätkä vääristyisi.

Herra huusi renkipoikaansa, käski riisumaan vasemman saappaan ja ojensi jalkansa. "Ota mitta".

Simo neuloi kymmenvaaksaisen paperin mitaksi, silitti sen, asettui polvilleen, pyyhkäisi hyvin kätensä esiliinaansa, ettei olisi tahrannut herrassukkaa, ja rupesi ottamaan mitta. Mittasi pohjan, sitten rinnan, rupesi pohjetta mittaamaan, eipä paperi ulettunutkaan. Jalka on pohkeen kohdalta kuin pölkkö. "Varo vaan, ettei varresta ahdista". Simo rupesi jatkamaan paperia. Herra istuu ja kaivelee peukaloillaan sukkansa vartta ja katselee tuvassa olijoita. Näkipä Mikaelinkin.

— Mikä mies se tuo on, kysyi hän.

— Sepä se mestari itse onkin; hänpä juuri ne neulookin.

— Muista siis, sanoo herra Mikaelille, että neulot niin, että vuoden pitävät. Simo katsahti Mikaeliin ja huomasi, ettei tämä edes katsokkaan herraan, vaan oli asettunut nurkkaan herran taa, ikäänkuin tarkastelisi jotakin. Siellä hän katsoi katsomistaan; äkkiä ilmestyi hymy hänen kasvoilensa, jotka

kokonaan kirkastuivat.

— Mitä sinä hassu irvistelet; parasta olisi, ettäs pitäisit varasi ja laittaisit saappaat aikoinaan valmiiksi, sanoi herra.

Ja Mikaeli sanoi:

— Kyllä ne siksi valmistuvat, kun niitä tarvitaan.

— Hyvä vaan.

Herra veti saappaan jalkaansa, kääriytyi turkkiinsa ja meni ovelle; mutta unhottikin kumartua ja löi päänsä kamanaan.

Herra torui ankarasti, hieroi päätänsä, istui rekeen ja ajoi tiehensä.

Herran lähdettyä sanoi Simo:

— Olipa sen pää oikein piistä. Eipä siitä moukarillakaan saisi henkeä lähtemään. Kamanan siirsi kallollaan, vähääkään vammaa saamatta.

Mutta Martta taasen sanoi:

— Mikäpä sen on voidessa sellaisessa elämässä. Eihän moiseen syöttilässonniin kuolemakaan tohdi käydä käsiksi.

VII.

Ja Simo sanoi Mikaelille:

— Kyllähän me otimme työn tehdäksemme; kun vaan siitä kunnialla pääsisimme eroon. Ainekset ovat kalliit ja herra niin vihainen. Kun vaan emme erehtyisi. Kas niin, sinun on silmäsi terävämpi ja minua paljoa kätevämmäksikin sinä olet käynyt: ota sinä siis mitta ja leikkaa nahka, minä taasen päätän nämä terät.

Mikaeli totteli, otti herran tuomat ainekset, levitti pöydälle, asetti ne kaksinkerroin, otti veitsen ja alkoi leikata.

Martta lähestyi Mikaelia, katsoo kuinka tämä leikkaa ja ihmettelee, mitä Mikaeli nyt tekee. Marttakin oli jo tottunut käsittämään suutarintyötä; hän katsoo siis ja näkee, ettei Mikaeli leikkaakaan nahkaa saappaan muotoon, vaan laittaa päät pyöreiksi.

Martta aikoi sanoa jotakin, mutta sitten arvelikin itsekseen: "varmaankaan minä en käsittänyt, kuinka ne herrassaappaat ovat neulottavat; kai Mikaeli sen paremmin ymmärtää, en puutu mihinkään."

Mikaeli sai parin leikkaneeksi, otti langan ja alkoi ommella; mutta ei kahdella harjaksella, vaan yhdellä langalla, niinkuin pieksuja ommellaan.

Marttaa yhä enemmän kummastutti, mutta ei hän kuitenkaan puuttunut asiaan. Mikaeli yhä vaan neuloo. Tuli päivällishetki, Simo nousee työstään, katso: Mikaeli on herran nahasta neulonut pieksut.

Simo ällistyi ja huokasi. Mikä nyt on Mikaelin? Koko vuoden on hän tehnyt työtä erehtymättä koskaan, ja nyt teki työnsä näin onnettomasti. Herra teetti reunuspohjaiset varsisaappaat ja hän neuloo sileät pieksut, ilman pohjaa; pilasi nahan pahanpäiväisesti. Kuinka minä nyt herrasta suorin. Sellaista nahkaa minä en saa mistään.

Ja hän sanoo Mikaelille:

— Mitäs sinä, poikaseni, nyt olet tehnyt? Turmioon minut olet saattanut. Herra tilasi saappaat, ja mitäs sinä olet laittanut?

Mutta juuri kun hän alkoi näin torua Mikaelia, kilahti ovenrengas ja joku löi oveen, pyrkien sisään. Kurkistettiin ikkunasta, joku oli saapunut ratsain ja sitoi kiinni hevostaan. Ovi auaistiin ja se samanen herran renkipoika tuli tupaan.

— Hyvää päivää!

— Jumal'antakoon! Mitäs on asiaa?

— Rouva lähetti tiedustamaan niitä saappaita.

— Mitäs niistä?

— Se vaan, ettei herra saappaita enää tarvitsekaan. Hän en mennyt toiseen maailmaan.

— Todellakin?

— Eipä päässyt hengissä täältä edes kotiansakaan, reessä heitti henkensä. Kun, päästyämme taloomme, ruvettiin häntä nostamaan reestä, kaatui hän kuin jauhomatto; jo oli aivan kohmettunut, siinä makasi ruumiina, töin tuskin saimme hänet reestä ulos. Rouva lähetti siis sanomaan, että se herra, joka kävi teillä tilaamassa saappaita, ei niitä enää tarvitsekaan; sen sijaan käskee rouva teitä kiiruimman kautta neulomaan ruumiille pieksut siitä samasta nahasta. Käskipä minun odottamaan, kunnes valmistuvat ja tuomaan ne mukamani. Sen vuoksi minä nyt tänne saavuin.

Mikaeli kokosi pöydältä nahanjäännökset, kääri ne tötteröön, otti valmiit pieksut, läjähytti niitä vastatusten, pyyhkäisi esiliinallaan ja ojensi rengille. Tämä otti jalkineet ja sanoi:

— Hyvästi nyt, talonväki! Voikaa hyvin!

VIII.

Kului siitä vuosi, kaksi. Mikaeli asuu jo kuudetta vuotta Simolla, asuu ja on kuin ennenkin: ei käy missään, liikoja ei puhu; kaiken sen aikaa hän on kahdesti vaan hymyillyt, ensikerran, kun emäntä asetti hänelle illallista ja toisen kerran, kun herra tilasi saappaita. Simo ei voi kyllin kiitellä työmiestään. Eikä hän enää häneltä utele, mistä hän on; sitä vaan pelkää, ettei Mikaeli menisi heiltä pois.

Niinpä istuvat kerran kotona. Emäntä työntää kattiloita uuniin ja lapset juoksevat penkeillä ja katselevat ikkunoista ulos. Simo neuloo toisessa ikkunassa ja Mikaeli kiinnittää korkoa toisessa.

Poikanen juoksi pitkin penkkiä Mikaelin luo, nojasi hänen olkaansa ja kurkisti ikkunaan.

— Katsoppas setä Mikaeli, katsos, tuolta tulee kauppianrouva tyttöineen meille. Toinen tytöistä ontuu.

Heti kun Mikaeli sen kuuli, heitti hän työnsä pois, ja, kääntyen ikkunaan, alkoi katsella ulos.

Simon kävi kummaksi. Eihän Mikaeli ennen koskaan katsonut kadulle ja nyt, lyhmistyen akkunaan, kurkistelee hän ulos. Simokin katsoi ulos: sieltä todellakin näkyy vaimo lähestyvän hänen taloaan; se oli puhtaasti puettu ja talutti kädestä kahta turkkiin ja kirjaviin villahuiviin puettua pientä tyttöä. Tyttöset ovat niin toisensa kaltaiset, ettei niitä voi erottaa. Toisen jalka vaan on vähän viallinen — se ontuu vähän kulkiessaan.

Vaimo astui portaita porstuaan, haparoi ovea, vetäisi säpistä ja aukaisi oven. Laski sitte edellään tyttöset tulemaan tupaan ja itse tuli perässä.

— Hyvää päivää, talonväki!

— Jumala antakoon! Terve tuloa! Mitäs vieraillo olisi asiaa?

Vaimo istahti pöydän ääreen, tyttöset painuivat hänen syliinsä, vierastaen oudossa paikassa.

— Tarvitsisi ommella näille tytöille kevääksi nahkakengät.

— Laitetaan vaan. Eihän noita noin pieniä meillä tosin ole ommeltu, mutta kyllä ne silti saadaan tehdyksi. Joko sitten haluatte reunuspohjaisia tai neulekenkiä, aluskankaalla ilman reunusta. Tämä työmies minulla on aika taituri.

Simo katsahti Mikaeliin: tämä on heittänyt työnsä pois ja katselee tyttösiä.

Simon kävi Mikaeli kummaksi. Tosin tyttöset ovat sangen sieviä: mustasilmäisiä, pullea- ja punaposkisia, sievissä turkeissa ja liinasissa: mutta kuitenkin Simo ei voi käsittää, mitä hän niistä niin kovin tarkastelee, ikäänkuin ne ennalta olisi tuntenut.

Simo kummasteli ja alkoi sitten puhutella vaimoa ja sopimaan kengistä. Sovittiin hinnasta, ruvettiin mitanottoon. Vaimo nosti polvilleen ontuvan tyttöksen ja sanoo:

— Tästä tulee sinun ottaa kaksi mittaa; väärään jalkaan neulo yksi kenkä ja suoraan kolme. Niillä

kummallakin on yhtäläiset jalat. Ne ovat kaksosia.

Simo otti mitan ja sanoi ontuvasta: Kuinka sen tyttöpahan on käynyt? Vai onko se syntyjään jo ollut sellainen?

— Ei ole. Äiti likisti sellaiseksi.

Martta tarttui siinä puheeseen, haluten tietää, kuka vaimo oli ja kenen lapsia ne olivat; kysyi siis:

— Etkö sinä olekkaan niiden äiti?

— En minä ole niiden äiti enkä sukulainenkaan edes, aivan ne minulle ovat vieraita — ottolapsia.

— Kuitenkin niitä niin hellit, vaikka vieraitakin ovat.

— Kuinkapa minä voisin olla niitä säälimättä; itsehän olen ne rinnoillani imettänyt. Olihan sitä omakin lapsi, mutta Herra otti pois; sitä en niin säälinyt kuin näitä.

— Kenen lapsia ne ovat?

IX.

Vaimo kävi puheliaaksi ja alkoi kertoa:

"Noin kuusi vuotta takaperin, sanoi hän, joutuivat nämä lapset orvoiksi sekä isästään että äidistään; isä haudattiin tiistaina ja äiti kuoli perjantaina. Nämä raukat syntyivät kolme päivää jälkeen isänsä kuolon, äiti ei elänyt päivääkään. Minä asuin mieheni kanssa siihen aikaan maalla, jossa pidimme taloa. Heidän isänsä oli yksinäinen talonpoika ja eli metsätyöllä. Vahingossa kaatui puu hänen päälleen ja osui vyötaisten kohdalle, likistäen sisukset pahanpäiväisesti. Kotia saatiin tosin hengissä, mutta siellä sitten heitti henkensä; vaimo taas samalla viikolla synnytti nämä kaksoset, juuri nämä samaset tytöt. Siinä vielä köyhyys, yksinäisyys; vaimo oli ypö yksin, ei ollut ämmää, ei edes mitään tyttöäkään läsnä.

"Yksin synnytti, yksin kuolikin."

"Kävin siis aamulla katsomaan naapurua, tulen tupaan, tuo raukka olikin jo jäykkänä. Mutta kuollessaan oli hän vierähtänyt tämän tytön päälle ja nurjahduttanut siten sen jalan sijoiltaan. Naapurua tuli kokoon, — ruumis pestiin, puettiin, laitettiin arkkuun ja haudattiin. Hyvät ihmiset toimittivat kaiken tuon. Lapset jäivät jälkeen. Mitäs niiden tehdä? Vaimoista olin minä ainoa, jolla oli vakainen lapsi. Ensimmäistä poikaani imetin, se oli kahdeksannella viikolla. Otin nämäkin toistaiseksi luokseni. Kylän miehet tulivat kokoon, neuvottelivat, mitä niiden piti tehdä, viimein sanoivat minulle: 'pidä sinä, Mari, näitä tyttöriepuja luonasi vähän aikaa, kunnes me pääsemme asiasta selville.' Minä imetin kerran suorajalkaisen, mutta tätä likistettyä en ruvennutkaan imettämään. En luullut sen kuitenkaan jäävän eloon. Sitten kuitenkin rupesin arvelemaan: miksipä viattoman lapsiparan pitäisi kärsimän ja menehtymän. Imetin sitäkin ja niin sekä omani että nämät kumpaisetkin ruokin rinnoillani. Minä olin nuori, väkevä ja maito oli voimakasta. Ja Jumalakin antoi niin paljon maitoa, että rinnoista yhä ulos pyrki. Kahta kerrassaan ruokin ja kolmas odotti. Kun toinen rinnasta hellitti, otin kolmannen. Jumala soi minun nämä isoiksi imettää, mutta omani laskin hautaan, kun se kävi toista vuotta. Eikä Herra sen enempää minulle lapsia suonutkaan. Varallisuus kasvoi kasvamistaan. Nyt asumme täällä myllyllä, kauppiaan luona. Palkka on iso, elämämme mukava. Lapsia vaan ei ole. Kuinkapa yksin tulisinkaan toimeen, jollei näitä lapsosia olisi! Täytyyhän minun niitä rakastaa! Nehän ovatkin elämäni ainoa ilo ja valo."

Vaimo painoi toisella kädellään ontuvan tytön rintaansa ja toisella pyyhkäisi kyöneleet poskiltaan.

Martta huokasi ja lausui:

— Oikeinpa näyttää sananlasku sanovan: "ilman isoa, ilman emoa on kyllä eloa, vaan ilman Jumalata ei ole elämätä."

Heidän puhellessaan siinä keskenään, lähti valo siitä nurkasta, jossa Mikaeli istui, ja valaisi huoneen ikäänkuin aamunkoite. Kaikki katsahivat häneen ja näkivät Mikaelin istuvan kätet polvillaan, katsovan ylös ja hymyilevän.

X.

Vaimo tyttöineen lähti pois; Mikaelikin nousi penkiltään ja, pantuaan pois työnsä ja riisuttuaan

esiliinansa, kumarsi isännälle ja emännälle ja lausui:

— Antakaa, haltijat, minulle anteeksi. Jumala on minulle anteeksi antanut, antakaa tekin anteeksi. Ja haltijat näkivät kirkkaan valon lähtevän Mikaelista. Ja Simo nousi, kumarsi Mikaelille ja sanoi:

— Minä näen, Mikaeli, ettet sinä ole tavallinen ihminen, eikä minulla ole oikeutta pidättää sinua eikä kysellä sinulta. Sitä ainoastaan pyydän sinua sanomaan, miksi sinä olit niin synkän näköinen, kun minä tapasin sinut ja toin kotiani ja miksi sinä, kun eukko toi ruokaa sinulle, hymyilit ja kirkastuit. Sitten, kun herra tilasi saappaita, sinä hymyilit toisen kerran ja siitä pitäen kävivät kasvosi vielä kirkkaammaksi; ja nyt, kun vaimo toi tyttöset tänne, sinä hymyilit kolmannesti ja kirkastuit kokonaan. Sano minulle, Mikaeli, miksi sinusta käy sellainen valo ja miksi sinä kolmasti hymyilit?

Ja Mikaeli lausui:

— Siksi käy kirkkaus minusta, että minä olin rangaistu, mutta nyt Jumala on antanut minulle anteeksi. Kolmasti minä hymyilin, kun minun piti saada tietää kolme Jumalan sanaa. Ja minä sainkin tiedon niistä sanoista: yhden sanan sain silloin, kuin vaimosi armahti minua, — siksi ensi kerran hymyilin. Toisen sanan sain silloin, kuin rikas tilasi saappaita, — ja minä hymyilin toisen kerran; ja nyt, kun minä näin tyttöset, minä sain tietää viimeisen, kolmannen sanan — ja minä hymyilin kolmannen kerran.

Ja Simo sanoi:

— Sano minulle, Mikaeli, minkä tähden Jumala on sinua rangaissut ja mitkä ne Jumalan sanat ovat, että minäkin ne tuntisin.

Ja Mikaeli sanoi:

— Jumala rankaisi minua sen vuoksi, että minä en totellut Häntä. Minä olin taivaan enkeli enkä totellut Jumalaa.

Minä olin enkeli ja olin taivaassa ja Jumala lähetti minut ottamaan vaimon sielua. Minä lensin maahan, katso: vaimo makaa yksin, sairaana, juuri oli synnyttänyt kaksoset, kaksi tyttöstä. Lapset kuhertavat äitinsä kainalossa, mutta äiti ei voi ottaa niitä rinnoilleen. Vaimo huomasi minut, käsitti Jumalan minut lähettäneen hakemaan hänen sieluansa, parahti itkuun ja sanoi: "Herran enkeli! Puu tappoi mieheni metsässä, hänet juuri haudattiin. Ei minulla ole siskoa, ei tättä, ei äitiä, ei ketään, jonka haltuun lapseni jättäisin; älä siis ota minun sieluani, suo minun ruokkia lapseni, kasvattaa ne ja elämän tielle saattaa. Eiväthän lapset voi elää ilman isoa, ilman emoa." Ja minä täytin äidin pyynnön; toisen lapsen asetin hänen rinnoilleen, toisen annoin hänen käsiinsä ja kohosin taivahasen Jumalan luo. Tultuani Herran tykö, lausuin: "Minä en voinut ottaa synnyttäjää äidin sielua. Puu tappoi isän, äiti synnytti kaksoset ja pyytää minua, etten ottaisi hänen sieluunsa, sanoen: 'suo minun elättää lapseni, kasvattaa ne ja toimittaa elämän tielle. Eiväthän lapset voi elää ilman isoa, ilman emoa. Minä en ottanutkaan äidin sielua.'" Ja Herra sanoi: "Mene ja ota äidin sielu; ja sinä saat tietää kolme sanaa: sinä saat tietää, mitä ihmisissä on, mitä ihmisille ei ole annettu ja mistä ihmiset elävät. Kun ne olet saanut tietää, niin palajat taivaaseen." Minä lensin takasin maahan ja otin äidin sielun.

Lapset vierähtivät pois rinnoilta. Ruumis vaipui vuoteelle ja, likistäen toista tyttöstä, nurjahdutti sen jalan sijoiltaan. Minä kohosin kylän ja kirkon yli, tahtoen viedä sielun Jumalalle. Silloin tuuli tempasi ja kantoi minut, siipeni vaipuivat sivuille ja lohkesivat pois; sielu kiiti yksin Jumalan luo, ja minä putosin alas maantielle.

XI.

Silloin Simo ja Martta käsittivät, ketä he olivat vaatettaneet ja ruokkineet, kuka heidän luonaan oli asunut; ja he itkivät ilosta ja pelosta; ja enkeli lausui:

— Minä jäin yksin alastomana kedolle. Ennen minä en tuntenut ihmisten puutteita, en tuntenut kylmää en nälkää; nyt minä tulin ihmiseksi. Minun oli nälkä ja vilu, enkä minä tietänyt, mitä piti tehdä. Katsellessani ketoa pitkin, näinkin Jumalalle rakennetun kappelin; minä lähestyin herran kappelia, tahdoin saada siinä suojaa. Kappeli olikin lukossa eikä sen sisään voinut päästä. Minä istuin kappelin taakse, saadakseni tuulelta suojaa. Ilta joutui, minä olin nälkään ja viluun nääntymäisilläni. Äkkiä kuulen miehen tulevan tietä pitkin; se kantaa saappaita ja puhuu itsekseen. Ja ensikerran, ihmiseksi tultuani, näin minä ihmiskasvot ja ne herättivät minussa kauhua ja minä käänsin kasvoni pois niistä. Ja minä kuulin tämän miehen arvelevan itsekseen, kuinka hän ruumiinsa talvella vilulta varjelisi, kuinka vaimonsa ja lapsensa ruokkisi. Minä ajattelin silloin: "minä näännyn nälkään ja viluun ja tuo mies kulkee ja huolehtii vaan, kuinka itsensä ja vaimonsa turkilla turvaisi ja leivällä ravitsisi". Mies näki minut, synkistyi, näytti kahta kauheammalta ja meni ohi. Ja minä jouduin epätoivoon. Äkkiä kuulen

miehen palajavan. Minä katsahdin häneen enkä ollut tuntea häntä samaksi mieheksi: äsken hänen kasvoissaan oli ollut kuolema, mutta nyt ne elivät, ja minä tunsin hänen kasvoissaan Jumalan. Hän astui luokseni, puki minut, otti mukaansa ja johdatti kotiansa. Minä tulin hänen huoneeseensa; vastaamme tuli vaimo ja alkoi puhua. Vaimo oli vielä hirviämpi miestä, kalman henki kävi hänen suustaan ja minä en voinut edes vetää henkeäni kuoleman löyhkältä. Hän aikoi ajaa minut viluun, ja minä tiesin hänen kuolevan, jos hän ajaa minut huoneestaan ulos. Ja äkkiä hänen miehensä muistutti hänelle Jumalaa. Ja vaimo äkkiä muuttui. Ja kuin hän antoi meille illallista ja kun hän itse katsoi minuun ja minä häneen, — hänessä ei ollut enää kuolemaa, hänessä oli elämä ja minä tunsin hänessä Jumalan.

Silloin minä muistin Jumalan ensimmäisen sanan: "sinä saat tietää, mitä ihmisissä on." Ja minä sain tietää, että ihmisissä on rakkaus. Ja minä ihastuin siitä, että Jumala oli jo alkanut ilmoittaa minulle sitä, mitä oli luvannut, ja minä hymyilin ensimmäisen kerran. Mutta kaikkea minä en voinut vielä käsittää. Minä en tiennyt mitä ihmiselle ei ole suotu, enkä, mistä ihmiset elävät.

Aloin siitä asua luonanne; asuin vuoden ja silloin tuli mies teettämään saappaita, sellaisia, jotka vuoden pitäisivät ratkeumatta, vääristymättä. Minä vilkaisin häneen — ja äkkiä hänen takanaan näin seisovan toverini, kuolon enkelin. Kukaan muu ei nähnyt tätä enkeliä, vaan minä tunsin hänet ja tiesin, että ennen kuin päivä maillensa ehtisi mennä, oli rikkaan sielu pois temmattu. Ja minä ajattelin: "ihminen varustaa itselleen vuodeksi, tietämättä jo ennen ehtoota kuolevansa." Silloin minä muistin Jumalan toisen sanan: "sinä saat tietää, mitä ihmiselle ei ole suotu."

Mitä ihmisissä on, sen minä jo tiesin. Nyt minä sain tietää, mitä ihmisen ei ole suotu. Ihmisen ei ole suotu tietää, mitä hänen ruumiinsa on tarvis. Ja minä hymyilin toisen kerran. Minä iloitsin, nähdessäni toverini, enkelin, ja käsittäessäni, että Jumala oli minulle ilmaissut toisen sanansa.

Mutta kaikkea minä en voinut käsittää. Minä en tiennyt vielä, mistä ihmiset elävät. Ja minä elin elämästäni ja odotin odottamistani, milloin Jumala ilmoittaisi minulle viimeisen sanansa. Ja kuudennella vuodella tulivat tyttö kaksoset vaimoineen ja minä tunsin työt ja sain kuulla, kuinka ne olivat jääneet henkiin. Minä sen kuulin ja arvelin itsekseni: "äiti rukoili lastensa puolesta ja minä uskoin äitiä, luulin, etteivät lapset voi elää ilman isoa, ilman äitiä; kuitenkin vieras vaimo ne elätti ja kasvatti." Ja kun vieras vaimo heltyi vieraille lapsille ja puhkesi kyyneliin, silloin minä näin hänessä elävän Jumalan ja käsitin, mistä ihmiset elävät. Ja minä tunsin, että Jumala oli minulle ilmaissut viimeisen sanansa ja antanut minulle anteeksi. Ja minä hymyilin kolmannen kerran.

XII.

Ja enkelin ruumis kävi alastomaksi ja kirkas valo verhosi hänet kokonaan, niin ettei silmä kärsinyt katsoa häneen; ja hän lausui korkeammalla äänellä, ikään kuin hänen äänensä olisi tullut taivaasta eikä hänestä.

Ja enkeli sanoi:

— Minä sain tietää, ettei yksikään ihminen elä omalla huolehtimisellaan, vaan rakkaudesta.

Äidin ei oltu suotu tietää, mitä hänen lapsensa eläöksensä tarvitsivat. Rikkaan ei suotu tietää, mitä hän itse tarvitsi. Yhdenkään ihmisen ei ole suotu tietää, tarvitseeko hän elämän saappaita vai kuolinkenkiä ennen ehtoota.

Ollessani ihmisenä, minä en jäänyt henkiin siten, että itse itsestäni olisin pitänyt huolen, vaan sen kautta, että ohikulkijassa ja hänen vaimossaan oli rakkaus, että he armahtivat minua ja mieltyivät minuun. Orvot eivät jääneet eloon siksi, että heistä oli ennalta huolta pidetty, vaan siksi, että vieraan vaimon sydämessä oli rakkaus, joka sääli heitä ja mieltyi heihin. Ja kaikki ihmiset elävät siitä, että ihmisissä on rakkaus, mutta ei siksi, että he itse eteensä huolehtivat.

Minä tiesin ennen, että Jumala oli antanut ihmisille elämän ja toivovan heidän elävän, nyt minä käsitin vielä toisenkin asian.

Minä käsitin, ettei Jumala tahtonut, että ihmiset eläisivät erillään toisistaan, eikä sen vuoksi ole ilmaissut heille, mitä kukin itse yksinomaaisesti tarvitseisi; mutta Hänen tahtonsa on, että he eläisivät yksissä ja sen vuoksi Hän ilmaisi heille sen, mitä he kaikki itseänsä ja kaikkia varten tarvitsevat.

Minä käsitin, että ihmisistä vaan näyttää siltä, että he elävät pitämällä itsestään huolta, mutta että he elävät ainoastaan rakkaudesta. Se, joka elää rakkaudessa, se elää Jumalassa ja Jumala on hänessä, sillä Jumala on rakkaus.

Ja enkeli alkoi veisata ylistysvirttä Jumalalle ja hänen äänestänsä tuvan seinät vapisivat. Ja katto

aukeni ja tulinen patsas kohosi maasta taivaaseen. Ja Simo vaimoineen ja lapsineen lankesi maahan. Ja enkelin seljistä levisivät siivet ja hän kohosi taivaaseen.

Ja kun Simo tointui, niin tupa oli taas entisellään, eikä siinä, paitsi omaa väkeä, ketään enää ollut.

II.

KAKSI UKKOA.

Johann. IV: 19. — Vaimo sanoi Hänelle: Herra minä näen, että Sinä olet profeetta.

20. — Meidän isämme ovat tällä vuorella kumartaneet ja rukoilleet, ja te sanotte: Jerusalemissa on se sija, jossa pitää rukoiltamaan.

21. — Jesus sanoi hänelle: Vaimo, usko Minua, se aika tulee, ettette tällä vuorella, ettekä Jerusalemissa Isää rukoile.

22. — Ette tiedä, mitä te rukoilette, mutta me tiedämme mitä me rukoilemme, sillä autuus on Juutalaisista.

23. — Mutta hetki tulee ja jo nyt on, että totiset rukoilijat rukoilevat Isää hengessä ja totuudessa, sillä Isä tahtoo myös senkaltaisia, jotka häntä rukoilevat.

I.

Kaksi ukkoa päätti kerran lähteä Jerusalmiin rukoilemaan Jumalata.

Toinen oli rikas ukko; sen nimi oli Tuomas Tarasitch Schemeleff.

Toinen, Elias Bobroff, oli vähävarainen.

Tuomas oli vakava talonpoika; viinaa hän ei koskaan nauttinut, tupakkaa ei polttanut eikä nuuskannut, pahaa sanaa ei koskaan oltu hänen suustaan kuultu; hän oli ankara ja luja mies, kahteen erään oli ollut kylänvanhin, virastaan eli nuhteetonna eronnut. Hänellä oli iso perhe: kaksi poikaa ja pojanpoika, sekin jo nainut mies; he asuivat kaikki yhdessä. Hän oli terve, parrakas, suora mies ja vasta seitsemännellä-kymmenellä alkoi parta vähän käydä harmaaksi. Elias ukko taasen ei ollut rikas eikä köyhä; ennen kävi salvumiehen työssä, mutta, vanhemmaksi tultuaan, asettui kotiaan ja viljeli mehiläisiä. Toinen poikansa kävi ulkona ansiotyössä, toinen oli kotoisalla. Elias oli hyväntahtoinen ja iloinen ukko. Joi hän vähän viinaakin, nuuskasi ja laulelikin mielellään, mutta luonteeltaan hän oli hiljainen, eli niin kotolaistensa kuin naapuriensakin kanssa aina hyvässä sovussa. Ulkomuodoltaan hän oli lyhyenlöntäinen, mustanverinen, kiharapartainen ja samoin kuin hänen pyhimyksensäkin, Elisa profeetta, kaljupää kauttaaltaan.

Jo kauan sitten olivat ukot suostuneet keskenään lähtemään yhdessä, mutta Tuomas-ukon aika ei antanut myöten, kun hänen asiansa eivät tahtoneet vähetä. Kun yhdestä asiasta pääsee, niin kohta toinen on edessä; milloin naittaa poikansa-poikaa, milloin odottaa nuorinta poikaansa sotapalveluksesta kotia; tuonnoin taasen alkoi hommata uuden tuvan rakentamista.

Kerran taas, joutohetkellä, tulivat ukot yhteen ja istuivat hirrelle.

— Kuinkas nyt, sanoo Elias, milloinka me lähdemme lupaustamme täyttämään?

Tuomas kävi totiseksi. — Meidän täytyy vielä odottaa; tämä vuosi on minulle ollut niin puuhakas. Rupesin tuota tupaa laittamaan; arvelin sadalla sen saavani ja nyt se jo on vienyt kolmatta sataa, enkä vieläkään ole sitä saanut kokoon. Kai se kesään joutuu. Ensi kesänä sitten, jos Jumala suo, varmaan lähdemme.

— Minun mielestäni on turhaa sitä kesäksi jättää; pitää lähteä nyt. Kevät on paras aika.

— Kyllähän sitä jo oisi aika lähteä, mutta kun työ on pantu alkuun, niin vaikea sitä keskenkin on jättää.

— Eikö sinulla sitten ole, kenen huostaan jättäisit? Hoitaahan poikasi asiasi.

— Hoitaa niinkuin hoitaa! Vanhimpaan, joka taloa hoitaa, en voi oikein luottaa, aika ajoin kun on viinaan menevä.

— Täytyyhän niiden tulla toimeen ilman meitäkin, kun meistä aika jättää. Pojankin tulee jo tottua.

— Onhan se sitäkin, mutta kuitenkin tekee mieli omin silmin nähdä työ päättäneeksi.

— Voi veliseni! Kaikkia asioita et kuitenkaan saa päättäneeksi. Äsken meillä akkaväki teki pyhäsiivoa, pesivät ja raivasivat. Sitä pitäisi tehdä, tuota pitäisi tehdä, eikä tahdota joutua valmiiksi. Vanhin miniä, viisas vaimo, sanoo:

— Hyvä vaan, että se pyhäkin joutuu, meitä odottamatta; muutoin, vaikka kuinka puuhaisimme, ei siitä loppua tulisi.

Tuomas alkoi ajatella asiaa.

— Minulta on mennyt paljo rahaa tuohon rakennukseen; eikä sitä käy tyhjin käsin matkaan lähteminen. Sata ruplaa on suuri raha.

Elias naurahti.

— Synti on noin sanoaksesi. Sinun varasi ovat kymmenenkertaisesti isommat kuin minun, ja sinä vielä tässä puhut menoista. Sano vaan, milloin lähdetään. Vaikk'ei olekkaan, niin kyllä hankitaan.

Tuomastakin nauratti.

— Katsos vaan sitä ämmästä äijää, sanoi hän; mistäs sinä kapajat kokoon?

— Kotoani kokoon, minkä saan; sen, mikä puuttuu, hankin niin, että myön naapurille kymmenkunta mehiläispöhlhää. Se on aikoja jo niitä käyttänyt.

— Niin; mutta mistä saisit hyvät mehiläisparvet; vieläpä ehkä tulet katumapäälle.

— Katuako?! Ei maar, naapuri! Eläessäni, en ikinäni ole muuta katunut kuin syntiä. Sielu on kaikista kalliin.

— Kyllähän se niin on, mutta ei se käy laatuun, kun kotona asiat eivät ole reilassa.

— Pahempi on kun sielumme asiat eivät ole reilassa. Kun kerran teimme lupauksen, niin täytyy lähteä. Niin, naapuri, lähdetään vaan matkaan.

II.

Elias sai kuin saikin toverinsa lähtemään. Tuomas arveli, ajatteli ja aamulla tulikin Eliaksen luo.

— Kyllä sinä olet oikeassa, sanoo hän: lähdetään sitten. Elämämme määrä on Herran käsissä; kukapa tietää, kauaksiko sitä on suotu. Täytyy lähteä niin kauan kuin vielä ikää ja voimia on suotu.

Viikon kuluttua ukot olivat valmiit lähtöön.

Tuomaalla oli rahat kotona. Hän otti sata ruplaa matkaan ja kaksi sataa jätti ämmälleen.

Eliaskin laittihe valmiiksi; möi naapurille kymmenen mehiläispuuta ynnä mikä niistä sikiäisi. Kaikesta tuosta otti seitsemänkymmentä ruplaa. Puuttuvat kolmekymmentä kokosi kotolaisiltaan, vähän yhdeltä, vähän toiselta. Ämmänsä antoi viimeisensä joita hautajaisiksensa oli säästöön kokoillut; miniäkin antoi säästönsä.

Ukko Tuomas määräsi tarkoin pojalleen kaikki tehtävät: mistä niittomaata oli otettava, minne lanta ajettava, kuinka tupa laitettava ja katettava; joka asian tarkoin mielti, tarkoin määräsi. Elias sanoi ämmälleen vaan että nuoret mehiläiset olisivat erilleen asetettavat ja rehellisesti naapurille toimitettavat; muista kototoimistaan ei puhunut mitään, arveli vaan: "kyllähän työ tekijäänsä neuvoo. Kai oman talonne parasta valvoa koetatte, kun kerran sen isäntiä olette".

Ukot laittautuivat matkaan. Kotolaiset leipoivat kyrsiä, laittoivat laukut ja leikkasivat uusia jalkariepuja, ukot vetivät uudet kengät jalkaansa, ottivat varavirsuja mukaan ja lähtivät. Kotoväki saattoi heitä ulos kylästä; jäähyväiset lausuttiin ja ukot lähtivät tallustamaan tietään.

Elias lähti iloisella mielellä ja päästyään kylän näkyvistä, unhotti kaikki asiansa. Arveli vaan, kuinka olisi toverilleen mieleen matkalla, kuinka pääsisi kenenkään mieltä pahoittamatta, kuinka rauhassa ja rakkaudessa perille pääsisi ja sitten taas kotiansa saapuisi. Kulkiessaan yhä vaan kertoo itsekseen jotakin rukousta tai muistelee pyhään elämäkertoja, mikäli ovat muistoon jääneet. Kun tiellä tai yöpaikassa joutuu yhteen jonkun kanssa, niin koettaa kaikin tavoin kunkin kanssa tulla ystävällisesti toimeen ja jumalista puhetta pitää. Siten kulki ilolla. Yhtä asiaa Elias ei voinut täyttää. Hän tahtoi lakata nuuskaamasta; olipa tuohisen nuuskurasiansakin jättänyt kotia, mutta kovin tuli ikävä. Matkalla hänelle muuan mies antoi toisen. Hän kyllä koetti vastustaa kiusausta, mutta ei auta; jo jää jälkeen toveristaan, ettei johdattaisi häntä syntiin, ja pistää nuuskaa kun pistääkin.

Tuomaskin kulkee moitteettomasti — vakavana, mitään pahaa tekemättä ja turhia loruilematta, mutta kuitenkin hänen mielensä on niin raskas. Kotoiset huolet eivät lähde mitenkään hänen mielestään. Aina vaan muistelee, mitähän nyt kotona tehtänee; kunhan vaan ei olisi jotakin jäänyt sanomatta! Ja tekeeköhän se poika sitten niinkuin oli määrä. Nähdessään pellolla, ohikulkiessaan, perunaa istutettavan tai pellonparannusta vedettävän, arvelee itsekseen: "tekeeköhän se poika niinkuin sen käskin? Oikeinpa tekee mieli palata kotia, kaikki neuvoa ja itse toimittaa."

III.

Ukot kulkivat viisi viikkoa, kotoiset virsunsä kuluttivat, uusiakin jo ostelivat ja saapuivat siten "töyhtötukkaisten" [Vähänvenäjän eli Ukrainin asukkaiden pilkkanimi. Suom. muist.] maahan. Kotoaan asti tähän saakka olivat he maksaneet yösjastaan ja ruoastaan, mutta töyhtötukkain maassa pyytelivät asukkaat heitä kilvan ja kiistellen asuntoihinsa. Ne veivät heidän huoneisiinsa ja syöttivät ja juottivat eivätkä huolineet maksusta, ajoivatpa vielä leipää laukut täyteen, väliin kakkujakin niihin kasaten. Siten ukot mukavasti kulkivat seitsemisen sataa virstaa; samosivat vielä yhden läänin läpi ja saapuivat viljattomaan ja puuttomaan seutuun. — Hyvin siinäkin pääsivät kulkemaan ja aina yösjankin saivat, mutta ruokaa ei enää annettu. Eipä edes leipääkään kaikkialla annettu, väliin ei sitä rahallakaan ollut saatavissa. Viime vuonna, kertoi kansa, ei saatu mitään viljanpuolta pelloista. Rikkaammat möivät kaikki, mitä oli, ja joutuivat häviöön; vähävaraiset joutuivat puulle paljaalle, köyhimmät häipyivät mikä minnekin, mikä mieroa kiertää, mikä kotoisalla koikkelehtii. Talven söivät akanakakkuja ja olkileipää.

Kerranki ukot olivat yötä muutamassa kauppalassa, ostivat leipää toista leiviskää ja, yönsä maattuaan, lähtivät liikkeelle ennen auringon nousua, ehtiäksensä kauemmaksi ennenkuin päivä paahtaisi täydeltä terältään, Kuljettuaan kymmenkunta virstaa, saapuivat he joen partaalle, istuivat, ammensivat vettä kuppiinsa, kostuttivat siinä leipänsä, syödä nutustivat ja, muutettuaan jalkineitaan, istahtivat lepäämään. Elias sai nuuska-sarvensa esiin. Tuomas pudisti päätään, sanoen:

— Ettes jo heitä tuota ruokotonta tapaasi!

Elias viittasi kädellään.

— Minkä sen tekee, kun paha kerran saa valtaansa.

Noustiin siitä ja lähdettiin eteenpäin. Kulkivat vielä kymmenisen virstaa. Saapuivat suureen kirkonkylään ja kulkivat sen halki. Kuumakin jo alkoi ahdistaa. Elias oli jo nääntynyt; hän halusi juoda ja levähtää, mutta Tuomas ei ota pysähtykseen. Tuomas oli vahvempi käymään ja Eliaksen oli vaikea pysytellä hänen rinnallaan.

— Eikös käydä juomaan, sanoo hän.

— Juo vaan, minä en pidä väliä.

Elias pysähtyi.

— Sinä älä odota minua, sanoi hän. Minä vaan kiireimmiten poikkean tuohon mökkiin juomaan. Kyllä sinut heti taasen saavutan.

— Tee niin, sanoi Tuomas ja lähti yksin tallustamaan eteenpäin; Elias taasen kääntyi taloa kohti.

Elias lähestyi taloa. Se oli vähäinen, savisila talo, jonka ylinen oli musta, alinen valkoinen. Savikin oli jo lohkeillut pois — arvattavasti sitä ei oltu pitkiin aikoihin silattu — ja kattokin ammotti toisesta syrjästä. Ovi oli pihanpuolla. Elias astui pihaan. Tanhualla makasi parratoin, laiha mies, paita kaatioissa — töyhtötukkain tapaan. [Venäläiset pitävät paitansa liepeet housujen päällä.] Hän oli arvatenkin asettunut katveeseen, mutta päivä oli siirtynyt hänen päälleen. Se makasi siinä nukkumatta. Elias huusi hänelle, pyysi juomista — mies ei virka mitään. "Joko se on sairas tai vihainen", arveli Elias ja lähestyi ovea. Tuvasta kuuluu lapsen itku. Elias rämisti oven rengasta. "Väki hoi!" Ei kuulu mitään. Elias löi

sauvansa kärjellä muutamasti oveen. "Ristiveljet!" Ei mitään vastausta. "Jumalan luomat!" Tuvasta ei kuulu mitään liikettä. Elias oli jo menemäisillään tiehensä, kun samassa on kuulevinaan jonkun voihkavan oven takaa. "Kun vaan ei olisi joku tapaturma kohdannut talonväkeä. Pitää ottaa asiasta selko!" Ja Elias astui tupaan.

IV.

Elias kiersi kääkkää — ovi ei ollut lukossa. Hän longahutti ovea ja kulki etehisen halki. Tuvan ovi oli auki. Vasempaan oli uuni; suoraan ovesta oli peränurkka, jossa oli pöytä ja jumalankuvisto; pöydän takana oli rahi; rahilla istui vanha, hunnutoin vaimo ja hänen vieressään heikko, vahanvärinen mutta paksuvatsainen poikanen; ämmä oli laskenut päänsä pöydälle ja poikanen kiskoi häntä hihasta ja pahasti poraten pyysi jotakin. Elias astui tupaan. Tuvassa oli raskas henki. Hän katseli ympärilleen. Laattialla, uunin takana venyi naisihminen suullaan ja koristen; väliin se ojensi jalkansa suoraksi, väliin taas veti sen koukkuun. Se kääntelihe kyljeltä toiselle ja siitä levisi raskas löyhy; arvatenkaan se ei päässyt itse liikkeelle eikä ollut ketään, joka hänet olisi siivonnut. Vanha ämmä kohotti päänsä ja näki edessään miehen.

— Mitä sinä haet? sanoo hän; mitäs haet? Ei täällä, mies parka, ole mitään.

Elias ymmärsi hänen jotakin lausuvan ja lähestyi häntä.

— Minä, Luojan luoma, sanoo hän, poikkesin tänne juomaan.

— Eipä ole kuka antaisi; ei täältä saa mitään, mene vaan Herran nimeen.

Elias alkoi kysellä. — Eikös teillä ole yhtään tervettä ihmistä, joka korjaisi edes tuon sairaan vaimon?

— Eihän sitä ole, ei ole. Mies tekee kuolemaa pihalla ja me täällä sisällä.

Poikanen oli vajennut, nähtyään vieraan. Mutta kun ämmä oli ruvennut puhumaan, alkoi se taas kiskoa häntä hihasta. — "Leipää, mummo, leipää," ja taas rupesi poraamaan.

Elias aikoi juuri kysellä enemmän ämmältä, kun samassa mieskin kompuroi tupaan, kulki pitkin seinää ja tavotteli rahia; mutta ei se jaksanutkaan kulkea niin pitkälle, vaan lyhmistyi nurkkaan, kynnyksen viereen. Siihen se jäi ja sieltä alkoi puhella. Sanan kerrassaan vaan sanoo ja välillä aina hengähtää.

— Sekä sairaus, sanoo hän, että nälkä... — Jooseppikin kuolee nälkään, jatkoi mies, osoittaen päällään poikaa, ja hyrähti itkuun.

Elias pudisti laukkuaan hartioillaan, heitti kaikki käsistään pois, nakkasi laukkunsa maahan, nosti sen sitten rahille ja alkoi päästää sitä auki. Auaistuaan otti leivän ja veitsen, leikkasi aika palan ja ojensi sen miehelle. Mies ei ottanut, vaan osoitti poikaa ja tyttöstä, — niille piti muka antaa. Elias antoi palan pojalle. Poika tunsi heti leivän, kurottihe, tarttui siihen molemmin käsin ja katosi kasvoineen leipään. Uunin takaa tuli tyttökin ja seisahtui katselemaan leipää. Elias ojensi palan sillekin. Sitten leikkasi vielä palan ja antoi ämmällekin. Ämmäkin otti ja alkoi syödä nutustaa.

— Kunpa saisi tuolta vettä tuoduksi. Kovin ovat heidän suunsa kuivuneet. Minä yritin, jatkoi hän, eilen tai tänään, — enpä enää itsekään muista, tuoda kaivolta, mutta lankesin enkä jaksanut käydä kaivolle; sankokin on siellä, jollei sitä ole joku ottanut.

Elias kysyi, missä heidän kaivonsa oli. Ämmä selitti. Elias lähti, löysi sangon, toi vettä, juotti ihmiset. Lapset söivät vieläkin leipää ja joivat vettä; mummokin söi ja joi, mutta mies ei ruvennut syömään. Ei tee mieli syödä, sanoi hän. Vaimo ei tullut ollenkaan tuntoonsa, heittelihä vaan permannolla. Elias meni kylään, osti puodista hirssisuurimaa, suoloja, jauhoja ja voita, haki kirveen, hakkasi halkoja ja alkoi lämmittää uunia. Tyttö rupesi häntä auttamaan. Sitten Elias laittoi keiton ja puuron ja ruokki talonväen.

V.

Mies söi vähän ja ämmäkin söi, mutta poika ja tyttö söivät kaikki tyyni ja nuolivat astiankin puti puhtaaksi, jonka jälkeen kaulatusten vaipuivat vuoteelle.

Talonpoika ja mummo alkoivat nyt kertoa, kuinka kaikki oli näin käynyt.

— Ennenkään emme suinkaan varallisia olleet, kertoivat he, mutta viime vuonna ei saatu mitään

pelloista, syksystä jo kaikki varat syötiin. Kun kaikki oli loppunut, rupesimme pyytämään naapureilta ja hyviltä ihmisiltä. Alussa antoivat, mutta sitten alkoivat kieltää. Toiset olisivat vielä antaneetkin, mutta kun ei niillä ollut. Ja hävettihän sitä pyytääkin, kun kaikille oli velkaa, mille jauhoja, mille rahaa, mille leipää. Hainhan minä työtäkin, kertoi mies, mutta ei sitä ollut. Kaikkialla tarjoutui väkeä työhön leipäpalkoista. Päivän jos teit työtä, niin kaksi olit jouten ja sen haussa. Mummo ja tyttö alkoivat kulkea loitomma leivän hakuun; mutta huonoa sen saanti oli, kun ei kelläkään itselläänkään ollut. Kuitenkin tulimme niin ja näin toimeen, arvellen tavalla tai toisella keväimeen ja uutiseen kestävämmä. Mutta kevään tullen lakkasivat kaikki antamasta ja siihen sitten tautikin pakkasi päälle. Asia kävi aivan arveluttavaksi. Päivän syömme ja kaksi ollaan ilman. Aloimme syödä ruohoa. Siitäkö sitten vai muutenko lienee vaimoni sairastunut. Hän kääntyi vuoteen omaksi ja perin voimaton sitä minä olen. Ja milläpä sitä tästä paranisikaan.

— Minä tässä yksin ponnistelin, sanoi ämmä, mutta eihän sitä syömättä kauan pystyssä pysy; pian minäkin kävin heikoksi. Tyttökin kävi heikoksi ja araksi. Ei enää mennyt kylään, kun lähetimme. Kätkeytyi vaan nurkkaan eikä lähde. Naapurin eukko pistäysi täällä toissa päivänä, mutta kun näki meidät nälkäisinä ja sairaina, kääntyi ja meni tiehensä. Hänenkin miehensä on mennyt maailmaan eikä hän itsekään tiedä, millä pienet lapsensa ruokkisi. — Tässä nyt olemme maanneet ja kuolemaa odotelleet.

Elias kuunteli heidän puheensa loppuun ja jäikin taloon yöksi, päätettyään vasta seuraavana päivänä lähteä saavuttamaan toveriaan. Aamulla Elias noustuaan tarttui talon töihin, aivan kuin olisi ollut sen talon isäntä. Alusti ämmän kanssa taikinan ja lämmitti uunin. Sitten läksi hän tytön kanssa naapuriin hakemaan talontarpeita. Ei mitään ollut, vaikka mitä olisi tarvinnut — kaikki talon kapineet ja vaatteet oli myöty ja syöty. Ja Elias alkoi hankkia, mitä tarvittiin: väliin teki itse, väliin osti. Siten hän viipyi päivän, viipyi toisen, jopa kolmannenkin. Poikanen voimistui, alkoi kävellä pitkin rahia ja mielistellen lähennellä Eliasta. Tyttö oli käynyt jo aivan iloiseksi ja autteli kaikkialla askareissa. Aina vaan seurasi Eliasta, lausuen: setä! setä hoi! Mummokin pääsi jalkeille ja läksi naapuriin. Mieskin rupesi kulkemaan seinää pitkin. Vaimo vaan yhä venyi, mutta sekin kolmantena päivänä tuli tuntoonsa ja pyysi ruokaa. — Noh, arveli Elias, enpä suinkaan aikonut näin äijä aikoa hukata; nyt minä lähden.

VI.

Neljäntenä päivänä oli pääsijäisjuhlan alku ja Elias arveli: "vietän pois pääsijäiset tämän väen seurassa, ostan jotakin juhlaheille ja illan suussa sitten lähden matkaan". Elias lähtikin taas kylään, osti maitoa, nisujauhoja, rasvaa. Mummon kanssa sitten keittivät ja leipoivat; aamulla Elias kävi kirkkoon, josta tultuaan talonväen seurassa päätti juhla-aterialla paastonsa. Emäntäkin nousi sinä päivänä vuoteeltaan ja alkoi hiljakseen liikkua. Isäntä ajoi partansa, puki puhtaan paidan yllensä — mummo oli sen pessyt — ja meni kylään pyytämään rikkaalta isännältä elonapua. Sekä niitty että pelto oli pantattu tuolle rikkaalle isännälle ja mies läksi nyt pyytämään, että tuo antaisi takaisin ne uutisviljaan asti. Illan suussa isäntä palasi surullisena kotiaan ja puhkesi kyyneliin. Rikas isäntä ei armahtanut; sanoi vaan: tuo rahat.

Elias kävi miettiväiseksi. — "Kuinkas ne nyt, arvelee hän, voivat elää? Muut menevät niittämään, eikä heillä ole mitään, kun niitty on pantissa. Kun ruis joutuu, menevät ihmiset leikkuuseen (ja hyvää se ruis tänä vuonna tuleeekin), mutta heillä ei ole toivon aihettakaan, kun peltosarka on ennalta rikkaalle naapurille myöty. Minun lähdettyäni joutuvat ne taas kurjuuteen." Ja Elias ajatteli niin ja ajatteli näin ja kun ei selville päässyt, niin ei lähtenytäkään illan suussa — jätti menonsa aamuun. Hän meni pihalle maata; siellä siunasi itsensä ja asettui levolle, mutta ei voinut nukkua: pitäisi lähteä — johan sitä muutoinkin on rahaa ja aikaa kulunut ylen paljon — mutta sääli on kovin tuota väkeä. Nyt pitäisi jo lunastaa niitty ja peltokin. Ja kun pellon lunastaa, täytyy naisväelle ostaa lehmä ja miehelle hevonen viljan vetoon. Pahasti olet nyt takertunut, Elias Bobroff. Eihän sitä kaikkia saata auttaa. Tahdoin vaan tuoda heille vettä ja antaa kullekin palan leipää, ja nyt on jo täytynyt näin kauas joutua. Nyt on laiva liikkeellä ja vaikea tässä on takaisin kääntyä. — Elias nousi, otti kauhtanansa päänsä alta, aukaisi sen, sai sarvensa ja pisti nuuskaa, arvellen sillä ajatuksensa selvittävänsä; mutta ei siitäkään apua lähtenyt; ajatteli ja arveli eikä nähnyt mitään keinoa. Lähteä pitäisi — ja sääli on ihmisiä; ei tiedä kuinka olla ja elää. Kääri kauhtanansa päänsä alle ja rupesi levolle. Loikoi siinä loikomistaan, kukotkin jo alkoivat laulaa ja olipa hän jo nukahtaakin. Äkkiä tuntui, ikäänkuin joku olisi hänet herättänyt. Hän näkee olevansa täysissä tamineissa, laukku seljässä ja sauva kädessä pyrkivänsä portista sisään; portti oli longallaan, niin että yksi vaan kerrassaan saattoi siitä tunkea läpi. Hän käy portista ja tarttui laukustaan pihtipieleen; tahtoessaan irroittaa laukkuja, tarttui hän toiselta puolen jalkarievustaan, joka siinä laukesi jalasta. Hän rupesi irroittamaan laukkuja, mutta ei hän ollutkaan kiinni sen siteistä, vaan tyttönen pitelikin kiinni ja huusi: setä, setä hoi, leipää! Hän katsahti jalkaansa; siellä poikanen piteli virsusta; isäntä ja mummo katselivat ikkunasta. Elias heräsi ja lausui ääneensä: "Huomenna lunastan sekä niityn että pellon ja ostan hevosen ja jauhoja uutisviljaan asti; ostanpa lehmänkin lapsille. Mitäpä

sitä menee merten taa Kristusta hakeen, kun hänet sisällisesti sydämmestään kadottaa. Pitää auttaa ihmiset jaloilleen." Ja Elias nukkui aamuun asti.

Aamulla varhain herättyänsä, meni Elias rikkaan isännän luo ja lunasti rahallaan niityn ja pellon. Tullessaan osti vikatteen — sekin oli myöty — ja toi sen kotia. Miehen lähetti niittämään ja itse meni kylään; ravintolan isännällä kuuli hevosen ja rattaat olevan kaupan. Hän meni sinne, sopi hinnasta ja osti ne; ostipa samalla säkin jauhoja, heitti sen rattailleen ja meni ostamaan lehmää. Mennessään hän saavutti kaksi vaimoa, jotka kulkien puhuivat keskenään paikkakuntansa murretta. Tarkatessaan heidän puhettaan, huomasi Elias heidän puhuvan hänestä.

— Ensin ne eivät tietäneet, mikä mies hän oli; arvelivat vaan tavalliseksi ihmiseksi. Näytti pistävän vaan juomaan, mutta sitten jäikin taloon. Se kuuluu ostaneen niille jos jotakin. Omin silmin näin, kuinka hän tänään osti hevosen ja rattaat. Tuskinpa luulisi sellaisia ihmisiä enää maan päällä olevankaan. Täytyy oikein lähteä sinne katsomaan.

Sen kuultuaan, ymmärsi Elias, että häntä kiitettiin, eikä mennytkään ostamaan lehmää. Hän palasi ravintolan isännän luo, maksoi hevosen ja rattaat, valjasti hevosen ja lähti ajamaan mökille päin. Päästyänsä portille, pysähtyi hän ja kiipesi alas rattailta. Talonväki näki hevosen ja kummastui. He kyllä arvelivat hänen heille hevosen ostaneen, mutta eivät tohdi sitä sanoa. Isäntä tuli aukaisemaan porttia.

— Mistäs, vaari, olet hevosen saanut? sanoohan.

— Ostinpa vaan, kun halvalla osuin saamaan. Niitäppäs häkkiin heinää hevoselle yöksi. Otappas tämä säkki tästä.

Isäntä riisui hevosen, vei säkin aittaan, niitti kantamuksen heiniä ja ajoi sen häkkiin. Käytiin siitä tupaan maata. Elias asettui ulos kartanolle ja vei sinne illasta laukkunsakin. Kaikki vaipuivat uneen. Elias nousi, satoi laukkunsa, pani saappaat jalkaansa, puki kauhtanan päällensä ja lähti tavoittamaan Tuomasta.

VII.

Kun Elias oli kulkenut noin viisi virstaa, rupesi päiväkin valkenemaan, Hän istui puun juurelle, aukaisi laukkunsa ja rupesi lukemaan rahojaan: Kaikkiansa oli jäljellä vaan 17 ruplaa ja 20 kopekkaa. "Näillä ei suinkaan meren yli pääsee," arvelee hän, "ja jos taasen Jumalan nimeen almuja käy anomaan, niin ehkäpä vaan tekee enemmän syntiä. Tuomas veljeni kyllä yksinkin pääsee perille ja asettaa minun puolestani kynttilän alttarille. Kyllä tämä velka jää nyt kuolinpäivään niskoilleni. Mutta onhan Herra armollinen — kyllä Hän tämän kärsii."

Elias nousi, kohautti laukkuaan hartioilleen ja kääntyi kotia päin. Kirkonkylän kiersi kaukaa, etteivät ihmiset olisi häntä nähneet. Ja pian hän pistetikin kotomatkinsa. Kotoaan kulkiessaan tuntui niin raskaalta, töin tuskin väliin jaksoi seurata Tuomasta, mutta takaisin käydessään ei tunne ollenkaan väsymystä, ikäänkuin Jumala olisi hänen voimiaan lisännyt. Käy vaan kuin huvikseen, sauvallaan huiskien, seitsemän penikulmaa päivässä pääsee.

Elias saapui kotia. Siellä oli vilja jo korjattu. Kotolaiset ihastuivat ukkonsa tulosta ja alkoivat kysellä, kuinka matka kävi, miksi ja missä toverista luopui, miksi ei mennyt perille asti ja miksi kotia kääntyi. Elias ei sitä heille kertonut.

— Jumala ei sitä sallinut; matkalla kulutin rahani ja häivyin kumppanistani. Sen vuoksi palasin kotia. Suokaa nyt Herran nimessä anteeksi.

Ja hän antoi ämmälleen loput rahoistaan. Sitten tiedusteli kotoisia töitä: kaikki oli hyvin; kaikki työt oli toimitettu, mitään ei ollut lyöty laimin, ja kaikki elivät sovussa ja rauhassa.

Samana päivänä kuuluivat Tuomaankin talolaiset Eliaksen palanneen ja tulivat tiedustelemaan omasta ukostaan. Elias sanoi heille samaa.

— Teidän äijänne jatkoi matkaansa vankasti; me erosimme toisistamme kolme päivää ennen Pietarin päivää; minä ensin ajoin tavoittaa häntä, mutta tiellä tapahtui kaikenlaista, etten päässytäkään; rahani hukkasin, eikä sitten ollut, millä oisin jatkanut matkaani; niinpä käännyinkin kotia.

Ihmiset kummastelivat, kuinka niin viisas mies saattoi menetellä niin tyhmästi — lähteä matkaan, menemättä perille ja kuluttaa turhaan rahansa. Kummastelivat aikansa ja unhottivat. Ja Eliaskin unhotti koko asian. Hän ryhtyi kotoaskareihin: hakkasi poikineen halkoja talveksi, pui akkaväen kanssa viljan, kattoi ladot, korjasi mehiläiset, joista antoi naapurille kymmenen pesäkuntaa ynnä mikä niistä oli lisiä

siinnyt. Hänen eukkonsa tahtoi salata, kuinka paljon myydyistä oli lisään siinnyt, mutta Elias tiesi itse tarkoin, mitkä olivat yksinäisiä, mitkä uusia, ja antoi naapurille kymmenen asemesta seitsemäntoista pesäkuntaa. Niin sai Elias asiansa järjestäneeksi, poikansa lähetti työnansiolle ja itse asettui talveksi tekemään virsuja ja puukenkiä.

VIII.

Tuomas odotteli toveriaan kaiken sen päivää, jonka Elias viipyi sairasten luona. Hän astui tiepuoleen ja istahti odottamaan. Vartoi, vartoi, nukkui, heräsi, taaskin istui, — ei vaan kuulu kumppania. Melkeinpä katsoi silmänsä sokeiksi. Aurinkokin jo laski metsän taa, — ei vaan Eliasta kuulu. "Kun vaan ei olisi mennyt minun ohitseni, arvelee hän, tai ehkä ajanut sivutse (jos joku oisi ottanut rattailleen), eikä ehkä ole huomannut minua maatessani. Mutta kuinka hän oisi voinut olla huomaamatta; näkeehän tässä kauas aroa pitkin. Jos menen takaisin, niin ehkä hän pääsee aina enemmän edelleni. Pahempi se vielä on, jos joudumme kauas toisistamme. Käyn vaan eteenpäin, kai yöpaikassa yhdymme." Hän saapui kylään ja pyysi kylänvanhinta saattamaan samaan taloon yöksi, jos kylään tulisi samanlainen vanha mies. Eipä Elias tullutkaan yöksi majapaikkaan. Tuomas astui eteenpäin ja kyseli kaikilta, eivätkö olleet nähneet paljaspäistä vanhusta. Mutta kukaan ei ollut nähnyt sellaista. Tuomas kummasteli ja läksi yksin eteenpäin. Kylläpä yhdymme jossakin, arvelee hän, Odessassa tai laivalla, — eikä enään sen koommin asiaa arvellut.

Tiellä hän kohtasi toiviolaisen. Toiviolainen oli puettu patalakkiin ja aluskaapuun; hänellä oli pitkät hiukset ja hän oli ollut Athos-vuorellakin; nyt hän jo toiste kulki Jerusalmiin. He yhtyivät yöpaikassa, joutuivat puheisiin ja lähtivät yhdessä kulkemaan.

Odessaan he pääsivät vallan hyvin. Kolme vuorokautta odottivat siellä laivaa. Paljon oli siellä hurskaita matkalaisia odottamassa jos joltakin maailman haaralta. Taaskin tiedusteli Tuomas Eliasta, — ei kukaan ollut häntä nähnyt.

Tuomas hankki itselleen ulkomaan passin — se maksoi kokonaista viisi ruplaa. Matkastaan edestakaisin hän maksoi neljäkymmentä ruplaa; eväikseen osti hän leipää ja sillejä. Laiva lastattiin ja toiviolaiset vietiin veneellä laivaan; Tuomaskin istahti laivaan uuden matkakumppaninsa keralla. Ankkuri nostettiin, erottiin rannasta ja lähdettiin laskemaan merta. Se päivä kuljettiin sievästi: illalla nousi tuuli, alkoi sataa ja keinuttamaan ja huuhtelevaan laivaa. Ihmiset joutuivat häiriöön, akat alkoivat huutaa ja heikommat miehetkin juoksivat pitkin kantta, etsien sopivaa sijaa. Tuomastakin rupesi peloittamaan, mutta hän ei sitä osoittanut: hän istui alallaan siinä paikassa, johon laivaan tullessaan oli asettunut; siinä Tombovan ukkojen vieressä istui koko sen yön ja koko seuraavan päivän; he pitelivät vaan laukkujaan käsissään eivätkä puhuneet mitään, kolmantena päivänä ilma asettui. Viidentenä päivänä päästiin Konstantinopoliin. Ne toiviolaiset, jotka kävivät maissa, kävivät myöskin katsomassa pyhän Sofian kirkkoa, jossa nyt Turkkilaiset vallitsevat; Tuomas ei liikkunut laivasta, vaan pysyi paikallaan; valkoista nisuleipää vaan osti. Vuorokauden siinä seisottua, lähdettiin taas kyntämään merta. Smyrnan kaupungissa vielä poikettiin sekä Aleksandriassa, sitten päästiin onnellisesti Jaffaan. Jaffassa tulee kaikkien toiviolaisten lähteä laivasta: siitä on 70 virstaa jalkamatkaa Jerusalmiin. Laivasta lähdettäissä maalle, oli julma joukko kansaa koossa: laiva oli korkea ja siitä alas heitettiin ihmisiä veneisiin; vene oli alinomaan liikkeessä, jotta täytyi yhä peljätä, ettei osuisi putoamaan veneeseen, vaan veteen; kaksi henkeä kastuikin, mutta muut pääsivät kuitenkin onnellisesti maalle.

Maalle päästyä, lähdettiin astumaan; kolmantena päivänä päivällisen aikaan päästiin Jerusalmiin edustalle. He asettuivat kaupungin ulkopuolelle, Venäläisten majataloon, jossa söivät päivällistä. Kun passit oli tarkastettu, läksi Tuomas toiviolaisvanhuksen seurassa käymään pyhillä paikoilla. Vapahtajan haudalle ei vielä kuitenkaan päästetty. He menivät patriarkan luostariin, johon kaikki toiviolaiset käskettiin kokoon; siellä istutettiin naiset ja miehet erilleen toisistaan. Heidän käskettiin riisumaan jalkineensa pois ja istumaan kehään. Sitten tuli munkki pyyhkiä kädessä ja alkoi pestä kaikkien jalkoja; hän pesi, pyyhki ja suuteli kaikki järjestänsä. Tuomaankin jalat pesi ja antoi suuta. Sitten he olivat kuulemassa ilta- ja aamusaarnan, asettivat kynttilät alttarille ja toimittivat muistomessun vanhemmilleen. Siellä heidät tutkittiinkin ja viinillä juotettiin. Aamulla he kävivät siinä luolassa, jossa neitsy Maaria pelastui paetessaan Egyptiin. Asetettuaan kynttilät, olivat he läsnä jumalanpalveluksessa. Sieltä he menivät Aaprahamin luostariin. Näkivätpä myös Saavekin puutarhan ja sen paikan, jossa Aapraham tahtoi uhrata poikansa Jumalalle. Sitten mentiin siihen paikkaan, jossa Kristus ilmestyi Maria Magdaleenalle, sieltä Jaakopin, Herran veljen, kirkkoon. Toiviolainen näytteli kaikki nämä paikat, ja kaikkialla ilmoitti, kuinka paljon kulloinkin tuli maksaa. Päivällisiksi he palasivat majataloonsa, jossa söivät ja asettuivat levolle; juuri levolle käytäissä, rupesi toiviolainen voihkamaan, käänteli vaatteitaan, kiihkeästi hakien niistä jotakin. Minulta ovat vieneet rahakukkaroni; siinä oli 23 ruplaa, kaksi kymmenen ruplan seteliä ja kolme ruplaa pientä rahaa. Siinä sitten hän aikansa suri ja valitti, mutta mikäs auttoi — lopuksi pantiin maata.

IX.

Maatessaan joutui Tuomas kiusaukseen. — Ei kukaan toiviolaiselta vienyt rahoja, arvelee hän; niitä ei hänellä ollutkaan. Missäkään hän ei antanut mitään. Minun kyllä käski antaa, mutta itse ei koskaan antanut, ja lainasihän hän minultakin vielä ruplan.

Niin arveli Tuomas hetkisen ja sitten alkoi nuhdella itseään: "Mitäpä minun tarvitsee tuomita toista? — syntiähän minä siten teen. Heitän pois mielestäni koko asian". Mutta unhottaen, alkaa hän taas muistella, kuinka karkäs toiviolainen oli rahalle ja kuinka tavattomia hän puhuu, väittäessään, että häneltä rahat varastettiin. Eihän hänellä mitä rahoja ollut. Turhaa puhetta vaan.

Ennen iltaa noustiin ylös ja lähdettiin varhaiseen jumalanpalvelukseen ylösnousemuksen kirkkoon, — Vapahtajan haudalle. Toiviolainen ei eroo Tuomaasta, aina vaan pysytteleikse hänen sivullaan.

Saavuttiin kirkkoon. Kansaa — Jumalaa palvelevia toiviolaisia, Venäläisiä, Kreikkalaisia, Armeenialaisia. Turkkilaisia, Syyrialaisia, ynnä muita monenlaisia kansoja, oli kokoontunut suuri joukko. Tuomas tuli kansajoukossa pyhälle portille. Munkki johti heitä; vei heidät turkkilaisen vahdin ohi siihen paikkaan, jossa Vapahtaja otettiin alas rististä ja voideltiin ja jossa palaa yhdeksän suurta kynttiläjalkaa. Kaikki hän näytti ja selitti. Tuomas asetti sinne kynttilän. Sitten veivät munkit Tuomaan portaita myöten oikealle Golgataan, siihen paikkaan, jossa risti seiso, siellä Tuomas rukoili; sitten hänelle osoitettiin se rako, joka maan haljetessa oli syntynyt ja joka ulottui helvettiin asti; sitten näytettiin se paikka, jossa Kristuksen kädet ja jalat naulittiin ristiin; sitten näytettiin Aatamin hauta, johon Kristuksen veri oli valunut hänen luilleen. Sen jälkeen tultiin sille kivellet, jossa Kristus istui, kun Hänen päähänsä pantiin orjantappurakruunu; sitten näytettiin se patsas, johon Kristus oli sidottu, kun Häntä ruuskittiin. Sitten Tuomas näki kiven, jossa oli kaksia läpeä Kristuksen jalkoja varten. Tahdottiin vielä jotakin näyttää, mutta kansa rupesi hätiköimään: kaikki kiirehtivät siihen luolaan, jossa Vapahtajan hauta oli. Vieras jumalanpalvelus siellä oli loppunut ja oikeauskoisten alkoi. Tuomas meni kansan seurassa luolaan.

Hän tahtoi päästä irti toiviolaisesta, koska hän ajatuksissaan yhä teki syntiä häntä vastaan, mutta toiviolainen ei eronnut hänestä; Kristuksen haudallekin seurasi häntä. He tahtoivat asettua lähemmäksi, mutta myöhästyivät. Kansan tungos oli niin suuri, ettei päässyt edes eikä takaisin. Tuomas seisoo, katsoo eteenpäin ja rukoilee; mutta ei saata olla tuon tuostakin kouraisematta kukkaroaan, oliko se vielä tallella. Hänen ajatuksensa käyvät kahtaalle: ensinnäkin arvelee toiviolaisen valhetelleen; toiseksi "jollei hän valhetellutkaan, vaan jos todellakin häneltä vietiin rahat, niin tulee minun katsoa, ettei minullekin samoin kävisi."

X.

Siinä seisoo Tuomas, rukoilee ja katsoo eteensä kappeliin, jossa arkku oli ja arkun yläpuolella kuusi neljättä lamppua. Seisoessaan ja katsellessaan yli muitten päitten, näkee Tuomas kummia! Juuri lamppujen alla, siinä, missä pyhä tuli palaa, kaikkien etunenässä seisoo pieni ukko sarkakauhtanassa; sen pää on aivan paljas ja loistaa kauttaaltansa kuin Eliaksen pää. — Se on kai vaan Eliaksen näköinen, arvelee Tuomas. Eihän se voi olla hän. Eihän hän mitenkään oisi voinut ehtiä minun edelleni. Laiva lähti viikkoa ennen meitä. Kuinka hän olisi päässyt niin paljon edellemme. Meidän laivassamme taasen hän ei ollut. Kyllä minä näin kaikki tänne tulevan.

Kun Tuomas oli täten päättänyt arvelunsa, rupesi pieni vanhus kumartamaan, tehden kolme kumarrusta: yhden eteensä Jumalalle ja sitten kummallekin sivullensa oikeauskoiselle seurakunnalle. Ja heti, kuin hän käänti päänsä oikealle, tunsu Tuomas hänet Eliakseksi. Kyllä se on hän, Bobroff; senhän on mustahko, käherä parta, harmaa poskien kohdalta; ja kulmakarvat ja silmät ja nenä ja kaikki kasvonpiirteet ovat hänen. Kyllä se on kun onkin Elias Bobroff itse.

Tuomas ihastui suuresti, kun löysi toverinsa ja ihmetteli vaan, kuinka Elias oli päässyt niin kauas hänen edelleen.

— Onpa se Bobroff aika mies, kuin näin edelleni tunkihe, arveli hän; arvatenkin joutui sellaisen pariin, joka hänet hyvin opasti. Lähtiessä täytyy siitä miehestä saada selko; toiviolaiseni minä hylkään ja yhdyn sen seuraan, ehkäpä se minutkin opastaa eteenpäin.

Ja kaiken aikaa katsoi Tuomas tarkkaan, ettei päästäisi Eliasta näkyvistään. Kirkonmenot loppuivat, kansa lähti liikkeelle, käytiin suutelemassa ristiä ja ahdingossa sysättiin Tuomas syrjään. Taaskin valtasi hänet pelko, ettei kukkaroa vaan viettäisi. Hän painoi kukkaroaan kädellään ja tunki kansajoukon läpi, päästäkseen vaan väljälle. Päästyään viimein ahdingosta, kävi hän ylenympäri, haki hakemistaan Eliasta sekä kirkosta että sen ulkopuolelta. Kirkkokammioissa näki paljon kaikenlaista kansaa:

muutamat samassa paikassa sekä söivät että joivat viinaa, makasivat ja lukivat. Eliasta ei näkynyt missään. Tuomas palasi majataloon; sieltäkään ei löytänyt kumppaniaan. Toiviolaistakaan ei kuulunut sinä iltana. Se katosi, maksamatta ruplaansa. Tuomas jäi yksin.

Toisena päivänä Tuomas meni taas Vapahtajan haudalle Tombovan ukon kanssa; he olivat tulleet samassa laivassa. Hän tahtoi tunkea etunenään, mutta taaskin hänet työnnettiin syrjään; hän asettui patsaan viereen ja alkoi rukoilla. Katsahtaessaan eteenpäin, näki hän, kuinka lamppujen alla, juuri Vapahtajan haudan vieressä, etusijalla seisoo Elias, levitetyin käsin niinkuin pappi; ja sen paljas pää paistoi kauttaaltansa. — Noh, nyt en ainakaan päästä häntä käsistäni, mietti Tuomas. Sen vuoksi alkoi tunkeutua eteenpäin. Pääsi kun pääsikin — mutta Eliasta ei enää näykkään. Ehti kai lähteä pois. Ja kolmantena päivänä, ollessaan Vapahtajan haudalla, näkee Tuomas taaskin Eliaksen seisovan etusijassa ja pyhimmässä paikassa, levitetyin käsin ja katse ylöspäin, ikäänkuin hän näkisi jotakin yläpuolellaan. Ja paljas pää se paistaa kauttaaltansa. — Noh, arvelee Tuomas, nyt en suinkaan päästä sinua katoamaan; nyt menen ja asetun ovelle. Siellä emme ainakaan pääse toistemme ohi. — Tuomas lähti ja asettui ovelle. Siinä seisoj seisoistaan, seisoj puolen päivää: kaikki väki kulki hänen ohitsensa, — Eliasta vaan ei ollut.

Tuomas oleskeli Jerusalmassa kuusi viikkoa ja kävi kaikissa paikoissa, sekä Betleheemissä että Bethaniassa ja Jordanin joella; hän antoi Vapahtajan haudalla painaa sinetillä merkin uuteen paitaansa, tullaksensa siinä haudatuksi; otti pulloseen vettä Jordanista, ottipa myös multaa ja siunattuita kynttilöitä; kahdeksassa paikassa teetti muistomessuja vainajille, kulutti kaikki rahansa, niin että vaan kotia pääsi ja lähti takaisin kotipuoleen. Jaffaan asti kulki jalan, siellä kävi laivaan, kulki meren yli onnellisesti Odessaan ja lähti jalan käymään kotiaan.

XI.

Tuomas kulki yksin samaa tietä. Kun rupesi pääsemään lähemmä kotoa, niin alkoi häntä taas arveluttamaan, kuinkahan siellä kotona on ilman häntä toimeen tultu. Paljon sitä ehtii vuodessa vettä virrata. Kodon ja konnun kokoamiseen menee koko ikä, mutta pianpa sen talon voi hävittää. Kuinkapa se poika lie poissa ollessani asiat toimittanut kevään kuluttua; mitenkä karjakin lie yli talven päässyt, niinköhän ne ovat sen tuvan kattaneet? Niin joutui Tuomas siihen paikkaan, jossa edellisenä vuonna oli eronnut Eliaksesta. Eipä enää ollut tuntea koko paikkakuntaa. Siinä, missä viime vuonna kansa oli puutteen menehtyä, nyt kaikki elivät varallisesti. Oli tullut hyvä vuosi. Kansa oli tointunut ja unhottanut menneet huolensa. Illan suussa Tuomas lähestyy sitä kirkonkylää, jossa Elias viime vuonna oli hänestä eronnut. Tuskin oli hän ehtinyt saapua kylään, niin tuvan takaa hypähtää esiin tyttönen valkoisessa paidassa.

— Setä hoi, setä hoi! Poikkea meille.

Tuomas tahtoi mennä ohi, mutta tyttö ei päästänyt, otti liepeestä ja kiskoi nauraen tupaan.

Vaimokin poikineen tuli portaille; nekin kehottivat tulemaan: tulehan nyt, isoseni, syömään illallista ja lepää yösi meillä. Tuomas poikkesikin taloon. — "Samalla tiedustan vähän Eliaksesta; kun ei vaan hän olisi poikennut juuri tähän taloon juomaan".

Tuomas tuli tupaan; vaimo riisui häneltä laukun, toi pesuvettä ja asetti hänet pöytään ruoalle. Hän kantoi pöytään maitoa, piirakaisia ja puuroa. Tuomas kiitti ja ylisti heitä, kun niin hyvin ottivat matkalaisia vastaan. Silloin vaimo nyökäyttäen päätään lausui:

— Meidän tulee olla ystävällisiä hurskaille matkalaisille. Sellainen neuvoi meille oikean elämän. Me elimme vaan ja olimme unhottaneet Jumalan ja Herra rankaisiki meitä niin, että kaikin vaan kuolemaa odotimme. Suven tullen kaikki vaan makasimme sairaina ilman leipämurua. Siihen olisimme kuolleetkin, jollei Jumala olisi luoksemme lähettänyt samanlaista vanhusta kuin sinäkin. Hän poikkesi keskellä päivää juomaan ja, nähtyään meidät, sääli ja jäi luoksemme. Hän meidät juotti ja syötti ja toimitti jalkeille, lunasti maan ja osti hevosen ja rattaat ja jätti ne meille. —

Mummo astui tupaan ja keskeytti emännän puheen.

— Emmepä itsekään tiedä, sanoi hän, oliko se ihminen vai Herran enkeli, kaikkia hän rakasti ja sääli ja meni pois, ilmoittamatta, kuka oli, niin ettemme tiedä hänen nimeänsäkään rukouksissamme mainita. Aivan selvään muistan kaikki: minä makaan tuossa ja odotan kuolemaa; silloin astuu tupaan yksinkertainen pieni paljaspää ukko ja pyytää vettä. Minä syntisparka vielä ajattelin itsekseen: mikähän maankulkija tuokin lienee? Mutta mitäs hän teki! Nähtyään meidät heti heitti laukkunsa tuohon paikkaan ja aukaisi sen.

Tyttökin kävi nyt puheesen.

— Ei mummo! Hän ensin asetti laukkunsa keskelle tupaa ja sitten vasta nosti sen penkille. Ja niin he rupesivat kiistelemään ja muistelemaan jokaista hänen sanaansa ja tekoansa: missä hän istui, missä makasi, mitä hän teki ja mitä kullekin sanoi.

Yöksi saapui isäntäkin hevosella kotiin ja hänkin alkoi kertoa Eliaksesta ja hänen olostaan heidän luonaan.

— Jollei hän olisi tullut luoksemme, niin me kaikki olisimme synnissä kuolleet. Me olimme nääntymäisillämme epätoivoon ja nuruimme Jumalaa ja ihmisiä. Mutta hän saattoi meidät elämään; hänen kauttansa me opimme tuntemaan Jumalaa ja luottamaan ihmisten hyvyteen. Jumala palkitkoon hänen työnsä. Ennen häntä me elimme kuin eläimet; hän teki meidät ihmisiksi.

Talonväki syötti ja juotti Tuomaan; laittoivat hänelle yösijan ja laskeusivat itsekin levolle.

Tuomas makaa vuoteellaan, saamatta unta; Elias yhä on hänen mielessään, eikä hän voi unhottaa, että hän näki hänet Jerusalemissa etumaisimmassa sijassa.

— Tässä näin hän siis pääsi minun edelleni. Tietämätöntä on, hyväksyykö Jumala minun vaivani vai ei, mutta hänen työnsä ovat kelvanneet Herralle.

Aamulla talonväki sanoi jäähyväiset Tuomaalle, evästi hänet piirakaisilla ja meni askareille; Tuomas taasen lähti kulkemaan tietänsä kotiaan.

XII.

Tasan vuoden viipyi Tuomas matkallaan. Kevääksi palasi hän kotia.

Kotiansa hän saapui illansuussa. Poika ei ollut kotona, kuului olevan viinakaupassa. Kun hän sitten päihtyneenä tuli kotia, alkoi Tuomas häneltä tiedustella asioita. Kaikesta huomasi poikansa toimeettomasti tuhlanneen; kaikki rahat oli menettänyt ja toimet laiminlyönyt. Isä alkoi häntä nuhdella; poika vastaili suurisuisesti.

— Oisitpa edes itse työt toimittanut, sen sijaan kuin menit maita kiertämään; sillä tiellä rahatkin tyyni tuhlasit ja nyt niitä minulta kyselet.

Ukko suuttui ja antoi poikaa selkään.

Aamulla Tuomas lähti kylänvanhimman luo puhumaan pojastaan; tiellä hän tuli käymään Eliaksen talon ohi. Eliaksen ämmä seisoo tuvan portailla ja tervehtii.

— Hyvää päivää, naapuri; terveenäkö sieltä, veli armas, kotia pääsit?

— Jumalan kiitos, terveenä tultiin; sinun ukkosi tiellä hukkasin, mutta kuuluhan se jo palaneen kotia.

Ja ämmä alkoi juttuamaan asioita, mielellään kun muutoinkin puheli.

— Kyllä se palasi, veliseni, aikoja sitten palasi. Tuossa se taisi olla kohta syys-Maarian jälkeen. Kylläpä me olimmekin iloissamme, että Jumala hänet meille takaisin toimitti. Ikävä meidän oli hänettä. Eihän sen työstä enää sanottavaa ole, — johan hänen työvuotensa ovat olleet ja menneet. Mutta talon päämies hän on ja silloin meidän on hauskenempi olla. Poikakin oli ylen iloinen. Talo ilman häntä on kuin silmä ilman valoa, sanoo hän. Ikävä meidän on hänettä, hyvä isäntä; kovin me häntä rakastamme, kovin hänestä arkoja olemme.

— Onkos hän nyt siis kotona?

— Kotona on, veliseni, kotona! Hän on nyt mehiläistarhassa, pesiä korjaamassa. Hyvin sanoo mehiläisten karttuvan. Niin suuresti sanoo Jumalan mehiläisiä lisänneen, ettei sellaista sano koskaan muistavansa ennen olleen. Jumala ei anna syntiemme mukaan, sanoo hän. Käy nyt katsomaan häntä, naapurini; kovin hän siitä ihastuu.

Tuomas meni porstuan läpi ja pihan yli Eliaksen luo mehiläistarhaan. Tultuaan tarhaan, näkee hän — Elias seisoo ilman silmikkoa, ilman kintahia, harmaassa kauhtanassa koivun juurella; kätensä hän oli levittänyt ja katseli ylöspäin, jolloin paljas pää paistoi kauttaaltaan, aivan kun silloin, kuin hän seisoi Jerusalemissa Vapahtajan haudalla; ja hänen päälaeltaan, koivun lehtien lomitse, kimaltelee aurinko kuin tuli ikään ja hänen päänsä ympäri kullankarvaiset mehiläiset liidellen kiertyvät seppeleeksi, lentelevät, liehuvat, pistämättä häntä. Tuomas pysähtyi.

Eliaksen ämmä huusi miestään.

— Naapurimme on tullut, sanoi hän.

Elias vilkasi taakseen, ihastui ja lähti Tuomasta vastaan, hiljakseen ravistellen mehiläisiä parrastaan.

— Terve veliseni, terve rakas veli.... Kävikö matkasi hyvin?

— Kyllähän jalat veivät ja toivat; sinulle toin vettä Jordanin virrasta. Poikkea meille hakemaan. Lieneekö sitten Jumalalle vaivani otolliset.

— Kas niin. Jumalan kiitos ja kunnia; hyvinhän kaikki kävi.

Tuomas oli vaiti.

— Kyllähän jalkani minut sinne saattoivat, mutta olikohan minun sydämeni siellä, tai joku muu...

— Se on Herran huoli, veliseni. Jätä se Herran haltuun.

— Paluumatkallani poikkesin myös siihen mökkiin, jossa sinä erosit minusta, kun...

Elias säikähti, hätääntyi.

— Se oli Jumalan sallimus, veliseni, Jumalan sallimus. Etkös käy tupaan? Tule toki, minä tuon simaa.

Ja Elias sekoitti pois koko jutun ja rupesi puhumaan kotioiloista.

Tuomas huokasi vaan eikä ruvennut sen pitemmältä puhumaan mökinväestä; eikä hän virkannut mitään siitäkään, että oli hänet nähnyt Jerusalmassa. Ja hän käsitti, että Jumala on käskenyt jokaista vähentämään maailmassa velkaansa — rakkaudella ja hyvillä töillä.

III.

VAIKEA ON VALKEAA SAMMUTTAA KUN SE VAUHTIHIN PÄÄSEE.

Silloin Pietari tuli hänen tykönsä ja sanoi: Herra, kuinka usein minun pitää veljelleni, joka rikkoo minua vastaan, antaman anteeksi? Onko seitsemässä kerrassa kyllä? (Matth. XVIII: 21.)

Sanoi Jesus hänelle: en minä sano sinulle ainoastaan seitsemän kertaa, mutta seitsemänkymmentä kertaa seitsemän. (22.)

Sentähden on taivaan valtakunta kuninkaahan verrattu, joka tahtoi lukua laskea palvelijainsa kanssa. (23.)

Ja kuin hän rupesi laskemaan, tuli yksi hänen eteensä, joka oli hänelle velkaa kymmentuhatta leiviskää. (24.)

Mutta ettei hänellä ollut varaa maksaa, käski hänen herransa hänen myytää ja hänen emäntänsä ja lapsensa ja kaikki mitä hänellä oli; ja maksettaa. (25.)

Niin se palvelija lankesi maahan ja rukoili häntä, sanoen: Herra, ole kärsivällinen minun kanssani ja minä maksan kaikki sinulle. (26.)

Niin armahti Herra sitä palvelijata, päästi hänen ja antoi hänelle velan anteeksi. (27.)

Niin se palvelija meni ulos ja löysi yhden kanssapalvelijoistansa, joka hänelle oli velkaa sata penninkiä: ja hän tarttui häneen ja kiristi häntä kurkusta, sanoen: maksa minulle velkasi. (28.)

Niin hänen kanssapalvelijansa lankesi maahan hänen jalkainsa juureen ja rukoili häntä, sanoen: ole kärsivällinen minun kanssani ja minä maksan kaikki sinulle. (29.)

Mutta ei hän tahtonut, vaan meni ja heitti hänen torniin, siihen asti kuin hän velan maksaisi. (30.)

Mutta koska muut hänen kanssapalvelijansa näkivät, mitä tehtiin, murhehtivat he sangen kovin, tulivat ja ilmoittivat herralle kaiken, mitä tehty oli. (31.)

Silloin kutsui herra hänen eteensä ja sanoi hänelle: sinä paha palvelija, minä annoin sinulle anteeksi kaiken sen velan, että sinä rukoilit: (32.)

Eikö myös sinun pitänyt armahtaman kanssapalvelijatasi, niinkuin minäkin armahdin sinua? (33).

Ja hänen herransa vihastui ja antoi hänen pyöveleille siihen asti, kuin hän maksaisi kaikki mitä hän oli hänelle velkaa. (34.)

Niin myös minun taivaallinen Isäni tekee teille, jollette kukin veljellensä teidän sydämmistänne anna anteeksi, heidän rikoksiansa. (35).

* * * * *

Kylässä eli talonpoika Iivana Schtscherbakoff. Hän tuli hyvin toimeen, ollen mies täysissä voimissaan, ensimmäinen työmies koko kylässä; hänellä oli kolme aika poikaa; yksi oli naimisissa, toinen kulki sulhasmiessä, mutta kolmas, vielä kasvavainen, hoiteli hevosia ja alkoi vähin kynnellä. Iivanan eukko oli järkevä ja säästäväinen emäntä ja miniäkseenkin olivat he saaneet hiljasen ja ahkeran ihmisen. Sopi siinä kyllä Iivanan perheinensä eellä. Ainoa joutomies koko talossa oli vanha sairas isäukko. (Hän kitui jo seitsemättä vuotta hengenahdistajaa ja makaili vaan uunilla.) Kaikkia oli Iivanalla kyllin — kolme hevosta varsoineen, lehmä vasikkoineen ja viisitoista lammasta. Naisväki vaatetti miehet, neuoi heille, olipa pellollaki apuna, miehet hoitivat maanviljelystä. — Leipää piisasi talossa aina yli uutisviljan; paljailla kauroilla maksoivat veronsa ja hankkivat kaikki tarpeensa. Kyllä siinä oisi kelvannut Iivanan lapsineen elää. Mutta aivan lähekkäin asui hänellä, talot nurkka nurkassa, naapuri, ontuva Kaapo — Gordej Ivanovan poika. Ja heidän välilleen syntyi vihollisuus.

Niinkauan kuin ukko Gordej oli elossa ja Iivanan isä piti isännyyttä, elivät ukot sovinnossa. Jos akkaväki tarvitsi sihtiä taikka saavia, jos miehet kaipasivat liinasäkkiä tahi halusivat lainata vähäksi aikaa pyörää, niin lähettivät talosta toiseen hakemaan ja auttelivat toisiansa, kuten hyvät naapurit ainakin. Jos vasikka juoksi peltoon — ajoivat sen pois ja sanoivat vaan: älä päästä niitä toiste, meillä on kuhilaat vielä pelloilla. Ei sitä koskaan piiloteltu tai suljettu riihiin tai aittaan, ei parjattu toinen toistansa eikä pahennettu.

Niin elettiin vanhain aikana. Mutta kun nuoret alkoivat pitää taloutta, niin syntyi toinen leikki.

Aivan turhasta sai kaikki alkunsa.

Iivanan miniällä oli kana, joka rupesi aikaiseen munimaan. Nuori emäntä rupesi siitä keräämään pääsiäismunia. Joka päivä kävi hän aitan alle hakemaan munaa vaunulaatikosta. Mutta arvattavasti lapset olivat pelottaneet kanan, se lensi yli aidan naapuriin ja muni siellä. Miniä kuulee kanansa kaakattavan, mutta arveli itseksensä: nyt ei ole aikaa, täytyy siivota tupa pyhäksi; jahka joudan, niin käyn hakemaan. Illalla meni sitten aidan alle, mutta muna laatikossa ei ollutkaan. Miniä kyseli anopiltaan ja kydyltään, eivätkö he olleet ottaneet. Ei, sanoivat he, emme me ole ottaneet; mutta Taraska, nuorin kyty, sanoo: sinun kanasi muni naapurin pihassa, siellä kaakatti ja sieltä tänne lensi. Miniä katsahti kanaansa; se istui orrella kukon vieressä tuijottavin silmin, yritellen asettua levolle. Ja kyllähän miniä kysyisi siltä, minne se muni, mutta eihän se vastaisi. Niinpä lähti miniä naapuriin; siellä tuli talon mummo vastaan.

— Mitä sinulla on asiaa, nuorikkoni?

— Kanaseni, mummoni, lenti tänne äsken yli aidan; eiköhän se mahtanut munia tänne?

— Emme me ole nähneet emmekä kuulleet sen täällä munineen. Meillä, Jumalan kiitos, omat kanat aikaa sitten munivat. Me olemme omat munamme koonneet, eikä meille vieraita ole tarvis. Me, tyttöseni, me emme tapaa käydä toisten pihossa munien keruussa.

Miniän tuli paha mieli, hän vastasi terävästi, naapurimummo siihen kahta terävämmin ja niin akat alkoivat riidellä. Iivanan akka tuli kaivolta ja myöskin sekaantui riitaan. Kaapon akka hyppäsi tuvastaan ja alkoi naapuriaan soimata, pannen sekä tosia että valheita kokoon. Ja niin oli mylly käymässä. Kaikki yhtä aikaa huutavat; kun toinen sanoo sanan, antaa toinen kaksi vastaan. Eivätkä ne sanat koreita olleet. Sinä olet sellainen, sinä olet tällainen, sinä olet varas, sinä juokset aina kylään, sinä appivaarisikin nälkään tapat, sinä sen hutikko.

— Entä sinä kaiken mailman kerjäläinen; sihtinikin kaikki rikki kiehnäsit. Meidänpä teillä on korentokin, anna pois korento.

Tarttuivat korentoon ja kaatoivat vesisaavin; huivinsakin repivät ja rupesivat tappelemaan. Kaapokin tuli ajaen pellolta ja rupesi pitämään eukkonsa puolta. Iivanakin poikineen syöksi tuvasta ja niin kaikki kaatuivat yhteen kasaan. Iivana oli roteva mies ja heitteli pian kaikki, toisen sinne, toisen tänne. Kaapoltakin nyhti parrasta palan. Joukko kansaa keräytyi heidän ympärilleen; töin tuskin saivat heidät eroon.

Niin sai asia alkunsa.

Kaapo kääri partansa palan paperiin ja meni käräjiin etsimään oikeutta.

— En minä sitä partaani sitä varten kasvattanut, että pisanaama Iivana sitä repisi.

Ja hänen vaimonsa kehui naapureille, että nyt he Iivanan panevat ahtaalle ja toimittavat Siperiaan, — niin pääsi vihollisuus valtaan.

Ukko kehoitteli heitä uuniltaan jo ensi päivänä sovintoon, mutta eiväthän ne nuoret totelleet. Hän lausui heille vakavasti:

— Turhaa te nyt, lapset, hommaatte ja tyhjästä riitaa rakennatte. Ajatelkaapa, että koko teidän riitanne on syntynyt vaan munasta. Mukulat lienevät ottaneet munan; mitäpä tuosta; eipä yhdestä munasta hyödy eikä häviä. Kyllä Jumalalla tavaraa kaikille piisaa. Jos toinen sanoi pahan sanan, niin neuvo sinä häntä puhumaan paremmin. Noh, vaikkapa olisitte tapelleetkin — syntisiähän olemme ihmisparat — sattuuhan sitä sellaistaikin. Mutta nyt menkää ja sopikaa ja sillä asia päättyköön. Mutta jos paha rupeatte pitkittämään, itsellenne vaan pahemmin käypi. Nuoret eivät totelleet vanhusta, arvelivat vaan, ei se vanha asioita ymmärrä, mörisehän vaan kuin vanhat ainakin.

Eikä Iivana käynyt sovintoon naapurinsa kanssa.

— Minä en hänen partaansa repinyt, sanoi hän; itse se sen leuastansa nyhti; hänen poikansa repi minun rinnukseni ja koko paitanikin. Tuossa se on.

Ja Iivana lähti oikeuteen. He käräjäivät sekä rauhatuomarin edessä että pitäjän käräjissä. Vielä heidän käräjäidessään, katosi Kaapon kärryistä sokkanaula. Kaapon akat syyttivät tästä Iivanan poikaa. — "Me", sanoivat he, "näimme kuinka hän yöllä lähestyi rattaita ja naapurin eukko kertoi hänen poikenneen kapakkaan ja siellä sen isännälle tarjonneen sitä."

Taaskin rupesivat käräjäimään. Kotona taasen on aamusta iltaan riita ja sota. Lapsetkin toraavat, kun vanhemmista oppivat; akatkin kun rannassa tapaavat toisiansa, pieksevät enemmän kieltään kuin karttujaan; tästä kaikesta asiat vaan pahenivat.

Alussa ukot syytelivät toinen toisiaan pilan päiten, mutta sitten todellakin alkoivat toisiltaan näpistellä, mitä vaan osui saatavissa olemaan. Totuttivatpa siihen myös vaimonsa ja lapsensakin. Ja heidän elämänsä kävi aina vaan pahemmaksi. Iivana ja Kaapo käräjäivät sekä kylä- että kihlakunnan oikeudessa kuin myöskin rauhatuomarin edessä, niin että tuomarienkin jo rupesi käymään ikäväksi: milloin Kaapo toimittaa sakot Iivanalle, milloin taasen Iivana ruunun kortteerin Kaapolle. Ja mitä enemmän he toisillensa harmia saattoivat, sitä enemmän he äkämystyivät. Koiratkin, mitä enemmän tappelevat, sitä ilkeämmiksi käyvät. Kun tappelevaa koiraa takaa lyödään, luulee se, että edellä oleva sitä puree ja raivostuu siitä aina enemmän. Niin oli näittenkin miesten laita — kun he menivät käräjiin, rangaistiin toista tai toista sakoilla tai arestilla ja siitä ne vaan yhä enemmän toinen toisellensa vihaa puskiivat. "Malta, kyllä minä vielä sinulle kaikki maksan". Ja niin sitä elettiin sitten kuusi vuotta. Ukko uuniltaan vaan aina samaa toimitti. Tuon tuostakin neuvoi ja lausui:

"Mitä te, lapset, teette? Heittäkää kaikki toranne, älkäähän laiminlyökö töitänne, älkääkä ihmisiä syyttä vihatko; teidän tulee siten varmaan paljon parempi olla. Sillä mitä enemmän toisiinne suututte, sitä pahempi".

Mutta ukon sanoja ei otettu varteen.

Seitsemäntenä vuonna syntyi taasen juttu siitä, että Iivanan miniä eräissä häissä, kaikkien kuullen, alkoi häväistä Kaapoa, syyttäen häntä hevosten varkaaksi. Kaapo oli jo päihtynyt, ei hillinnyt itseänsä, vaan löi vaimoa; iskipä vielä niin, että tämä koko viikon makasi vuoteessa. Pahinta oli se, että vaimo osui olemaan raskaana. Iivana ihastui ja meni valituksinensa tutkintotuomarin luo. Nyt, arveli hän, pääsen viimeinkin hänestä selville, nyt se ei ainakaan pääse ilman vankeutta tai Siperiaa. Mutta Iivanan asiasta ei nytkään tullut mitään. Tutkintotuomari ei ottanut valituskirjaa vastaan; vaimo tutkittiin: hän nousi ylös vuoteesta ilman mitään vamman merkkiä. Iivana ajoi rauhatuomarin luo; sekin siirsi asian kihlakunnan oikeuteen. Siellä Iivana rupesi puuhaamaan, juotti kirjurille ja kylän vanhimmalle puolen ämpäriä viinaa ja sai kun saikin hommillaan niin paljon aikaan, että Kaapo tuomittiin piiskattavaksi. Oikeudessa tälle luettiin päätös.

Kirjuri lukee: oikeus on määrännyt rangaistavaksi talon pojan Kaapo Gordejjevan kahdellakymmenellä parilla vitsoja kihlakunnan oikeudessa. Iivana kuulee tuomion ja katsoo Kaapoon — mitähän tuo nyt tuosta arvelee? Kaapo, kuultuaan tuomion, vaaleni, kääntyi ja läksi porstuaan. Iivana meni hänen jälkeensä, aikoen mennä hevosensa luo; silloin hän kuuli Kaapon lausuvan:

— Olkoon menneeksi! hän minut ruuskittaa ja selkäni kuumentaa, mutta varokoon vaan, ettei hänen pesänsä hänelle kuumemmaksi kävisi.

Iivana kuuli nämät sanat ja palasi heti oikeussaliin.

— Korkea oikeus! hän uhkaa polttaa minut. Kuulkaa, kuinka hän sen sanoi todistajain kuullen. Kaapo kutsuttiin saliin.

— Onkos totta, että olet uhannut?

— En minä ole uhkaillut. Ruuskikaa vaan, kun teillä on valta. Näyttäepä siltä, että minä vaan saan kärsiä, vaikka kuinka oikeassa olisin, mutta hänelle näyttää kaikki käyvän päinsä.

Tahtoipa Kaapo vielä jotakin lausua, mutta huulet ja posket värähtelivät vaan, ja hän kääntyi selin. Tuomaritkin peljästyivät, nähdessään hänet sellaisena, ja arvelivat, kunhan se ei vaan saattaisi turmiota itselleen tai naapurilleen.

Ja vanha tuomari lausui:

— Kuulkaapa, veljeni: sopikaa nyt hyvällä. Ethän sinä, veli Kaapo, hyvin tehnyt, lyödessäsi raskasta vaimoa. Kiitä Jumalaasi, ettei siitä sen pahempaa tullut; olisihan siitä saattanut suurikin rikos helposti syntyä. Oliko se mielestäsi oikein tehty? Sinä nöyrry ja pyydä anteeksi ja kyllä hän sen sinulle suopi. Sitten me tämän tuomion muutamme.

Mutta kun kirjuri kuuli sen, sanoi hän;

— Se ei käy päinsä, sillä 117 §:n mukaan myönnettyä keskinäistä sopimusta ei tapahtunut, mutta lausuttiin oikeuden päätös ja se päätös pitää panna toimeen.

Mutta tuomari ei välittänyt kirjurin sanoista.

— Kyllä kieli nyt saa olla syhyämättä, sanoi hän. Ensimmäinen pykälä, veljeni, on se, että tulee muistaa Jumalaa ja Jumala taas on käskenyt kaikkien olla sovinnossa.

Ja tuomari alkoi taas sovittelua miehiä, mutta ei saanut sopimaan. Kaapo ei ottanut kuullakseen häntä.

— Minä olen, sanoi hän, vähää vaille viidenkymmenen vanha, minulla on nainut poika, eikä minua vielä ikinä ole lyöty, mutta nyt tuo Jussi, pisanaama, hankki minulle raipat, ja siitäkö minun tulisi vielä häntä kumarrella! Kyllä tässä jo on kyllyksi ... kyllä Jussi minua vielä muistaa.

Kaapon ääni taas vapisi; hän ei voinut enää puhua, kääntyi selin ja lähti ulos.

Oikeuspaikasta taloon oli kymmenen virstaa ja Iivana palasi myöhään kotia. Vaimot olivat tulleet ulos tuvistaan karjaa vastaan ottamaan. Iivana riisui hevosen, korjasi kapineensa ja astui tupaan. Tuvassa ei ollut ketään. Nuori väki ei ollut vielä palannut pelloilta ja vaimot olivat lehmäin kanssa. Iivana, tultuaan tupaan, istui penkille ja rupesi miettimään. Hän muisti, kuinka tuomio Kaapolle julistettiin, kuinka tämä vaaleni ja kääntyi selin. Hän rupesi arvelemaan, miltä hänestä tuntuisi, jos hänet olisi tuomittu saamaan raippoja. Ja hänen tuli sääli Kaapoa. Silloin hän kuuli, kuinka ukko uunilla rupesi yskimään, kuinka se käänteli, laski jalkansa uunilta ja kiipesi alas. Kiivettyään ukko töin tuskin pääsi rahille, johon hän istahti. Ukko oli nääntymäisillään; kulkiessaan uunilta penkille, ryki rykimistään, sai rintaansa viimein selväksi ja lausui:

— Kuinkas kävi? tuomittiinko se?

Iivana sanoi:

— Kaksikymmentä paria tuomittiin.

Ukko nyykäytti surullisesti päätään.

— Pahasti sinä, Iivana, teit, sanoi hän; kovin pahasti. Enemmän itseäsi vahingoitat, kuin häntä. Onko sinun siitä helpompi olla, että hänet piiskataan?

— Vasta paremmin varoo, sanoi Iivana.

— Mitä hän sitten varoo? Onko hän mielestäsi pahemmin menetellyt kuin sinä?

— Eikö hän ole sitten kyllyksi minua solvaisut? sanoi Iivana. Olihan hän vähältä vaimonikin kuoliaaksi lyödä; nytkin hän uhkaa murhapoltolla. Pitäisikö häntä siitä vielä kumarrella?

Ukko huokasi ja lausui:

— Sinä, Iivana, käyt ja kuljet avaraa maailmaa, vaan minä vuosia jo uunilla makailen; sen vuoksi sinä luulet, että sinä kaikki näet ja etten minä mitään ymmärrä. Voi, poikaseni, sinä et näe mitään, sillä viha on sokaissut silmäsi. Toisten viat ovat kyllä sinulla silmiesi edessä, mutta omasi ovat selkäsi takana. Sinä sanot hänen menettelevän pahoin: jos hän yksin tekisi paha, niin eipä sitten pahennusta olisikaan. Eihän ihmisten keskinäinen pahennus yhdestä ihmisestä lähde. Paha käy kahdesta. Sinä näet hänen pahuutensa, mutta et omaasi. Jos hän yksin olisi ilkeä, vaan sinä hyvä, niin ilkeyttä ei olisi. Kukas repi hänen partansa? Kuka rettuutti häntä käräjistä käräjiin? Ja sitten vielä sinä ajat kaikki hänen syyksensä. Itse huonosti menettelet — siinä syy kaikkeen pahaan. Niinkö me hänen isäukkonsa kanssa elimme? Emmekö me elelleet kuin naapurit ainakin? Kun häneltä jauhot loppui, tuli hänen vaimonsa meille: isä Tahvo! tarvitsisi jauhoja. Mene, tyttäreni, aittaan, ota sieltä niin paljon, kuin tarvitset. Kun hänellä ei osunut olemaan ketään, joka olisi vienyt hevoset hakaan, sanoin vaan: menes, Janne, vie hänen hevosensa. Jos minulla jostakin tuli puute, kävin hänen luoksensa. Setä Sakari, sitä ja sitä tarvitsisin. Ota vaan, isä Tahvo. Niin meillä elettiin ja helppo teidänkin oli sen ohessa olla. Entäs nyt. Äsken kertoi se sotamies, kuin hiljan oli meillä, Plevnan tappelusta. Nytpä teillä on vielä pahempi Plevna kotona! Onko tämä ihmisten elämää enää? Johan tämä on julkeata syntiä. Sinä olet isäntä talossasi, sinun tulee kaikista vastata. Kuinka sinä opetat vaimoasi ja perhettäsi — olemaan kuin koirat. Äskettäin tuo pieni räkänokka Taraskakin kiroillen sadatteli Anni-tätiä ja äiti nauroi sille. Onko sekin nyt laittaa? Sinunhan tulee kerran siitäkkin vastata. Ajattelepa vähän sieluparkaasikin. Niinkö sinun tulee käyttäytyä? Sinä minulle sanan — minä kaksi vastaan; sinä minua kerran korvalle — minä sinua kahdesti. Ei niin poikaseni; Kristus kävi maailmassa ja toisin neuvoi hän meitä tyhmiä. Jos sinulle joku sanan sanoo, sinun tulee vajjeta — kyllä hänet omatuntonsa rankaisee. Näin hän meitä, poikaseni, opetti: jos joku lyö sinua korvalle, niin käännä hänelle toinen, sanoen: lyö, jos minä sitä ansaitsen. Kyllähän hänet omatuntonsa langettaa. Hän leppyä ja kuuntelee sinua. Niin hän meidän käski tekemään, mutta ei kopeilemaan. Mitäs olet vaiti? Enkö minä puhu totta?

Iivana vaan on vaiti ja kuuntelee.

Ukko alkoi taasen rykiä, sai töin tuskin rintansa selväksi ja rupesi taasen puhumaan.

— Luuletko Kristuksen meille huonoa opettaneen? Kaikessa hän vaan meidän hyväämme tarkoitti. Ajattelepa maallista elämäsi: onko sinun ollut huonompi tai parempi siitä asti, kun tämä Plevna taloosi tuli? Laskepa, mitä olet hukannut käräjissä ja matkoissa ja ravintoloissa. Poikasikin ovat jo kasvaneet aikamiehiksi, mikäpä sinun olisi eläessä; sinun pitäisi rikastua, mutta sinä köyhdyt köyhymistäsi. Ja mistä se tulee? Kaikki vaan samasta syystä: ylpeydestäsi vaan. Sinun tulisi väkinesi pellolla kyntää ja itse kylvää, mutta silloin vihamies ajaakin sinua oikeuteen taikka jonkun nurkkakirjurin luo. Niin et ajoissa saa kyntäneeksi etkä kylväneeksi, eikä maasi siis kasvakaan. Miksi viimeinen kaurakaan ei onnistunut? Koska sinä kylvit? Kaupungista tulit ja mitäs sieltä hyödyit? Itsellesi vaan vahinkoa hankit. Voi, poikaseni, muista sinä asiasi, puuhaa poikinesi pellolla ja kodissa; jos sinua joku solvaisee, niin anna Jumalan nimessä anteeksi; niin käy asiatkin sinulle helpommiksi ja mielesikin on aina tuntuva niin köykäiseltä.

Iivana vaan on vaiti.

— Kuuleppas, Janne, mitä minä vanhempi sinulle nyt sanon. Pistäppä nyt ruuna valjaisiin ja aja tuota päätä oikeuteen; päätä siellä kaikki asiat ja aamulla mene Kaapon luokse. Sovi hänen kanssansa kauniisti ja kutsu luoksesi; huomenna on pyhä (asia tapahtui Maarian päivän aikaan), keitä teetä, osta puoli tuoppia viinaa ja huuhto pois kaikki synnit, niin ettei vast'edeskään mitään pahennusta olisi, ja lue laki vaimollesi ja lapsillesi.

Iivana huokasi ja ajatteli itsekseen: kyllä ukko on oikeassa, ja hänen sydämensä lauhtui. Ei vaan tiedä kuinka asian alkaisi ja kuinka sovinnon toimeen panisi.

Ja ukko alkoi taas puheensa ikäänkuin olisi arvannut hänen ajatuksensa.

— Mene, Janne, äläkä viivyttele; sammuta valkea kydössä, ennenkuin se pääsee vauhtiin; sitten et sitä enää hallitsekaan.

Ukko tahtoi vieläkin jotakin sanoa, mutta ei saanut puhutuksi, kun akat joutuivat tupaan, ja räkättivät kuin harakat. Niittenkin tietoon oli jo tullut, että Kaapo oli tuomittu ruuskittavaksi ja kuinka hän oli uhannut polttaa talon. Kaikki he jo tarkoin tunsivat ja omiansakin olivat joukkoon jo panneet; jopa Kaapon akkain kanssa olivat ehtineet aika lailla riidellä, ollessansa karjan haussa. He kertoivat kuinka Kaapon miniä peloitteli tutkintotuomarilla. Tämä muka pitää Kaapon puolta. Hän nyt kääntää koko asian toiselle tolalle; opettajakin jo kirjoitti toisen valituskirjan Iivanaa vastaan; se lähetetään itse keisarille ja siinä on mainittu kaikki asiat sekä sokkanaula että peltojuttu, ja puolet tilaa lankeaa nyt heille. Iivana kuuli heidän puheitaan, hänen sydämensä taas kylmeni ja hän jätti koko sovinnon teon sikseen.

Isännällä on aina talossa paljon tointa. Niinpä Iivanakaan ei ruvennut pitemmältä kuulemaan akkain puheita, mutta nousi ja lähti tuvasta, käydäkseen riihessä ja aitassa. Ennenkuin hän siellä sai tehtävänsä toimitetuksi, oli aurinkokin jo laskenut ja väki palaili pelloilta. Ne olivat syysviljoja kylvämässä. Iivana meni heitä vastaan, tiedusteli heidän töitään ja auttoi heitä kapineitten korjuussa, samalla asettaen rikkinäiset länget syrjään korjattaviksi; tahtoipa vielä pistää aitan alle seipäät, mutta kovin jo rupesi käymään pimeäksi. Iivana siis jätti seipäät huomiseksi paikoilleen, heitti karjalle ruokaa, aukaisi portit ja päästi Taraskan hevosineen raitiolle viemään hevoset yöksi metsään, sitten taasen sulki portin ja asetti sen aluslaudan paikoilleen. "Nyt syödä ja sitten maata", arveli Iivana, otti rikkinäiset länget kainaloonsa ja meni tupaan; eikä hän enää muistanut Kaapoa, eikä isänsä neuvoja. Juurikuin hän tarttui säppiin ja jo oli päässyt porstuaan, kuulee hän aitan takaa naapurin käheällä äänellä haukkuvan jotakin. "Mitä pirua siitäkin on", huusi Kaapo, "tappaa hänet pitäisi". Kaikki entinen viha naapuriaan kohtaan pääsi Iivanassa taas täyteen voimaan. Hän pysähtyi ja kuunteli kaiken aikaa kun Kaapo haukkui. Kun tämä oli vajennut, lähti Iivana tupaan; tuvassa oli jo valkea; nuorikko istui rukkinsa ääressä, ämmä laittautui syömään illallista, vanhin poika punoi pieksuja, toinen istui pöydän ääressä kirjoineen; Taraska valmistelihe yöpaimeneen.

Tuvassa on kaikki hyvin ja hauskaa, kun vaan ei olisi tuota äkämää — tuota ilkeätä naapuria.

Iivana tuli vihaisena tupaan, heitti kissan pois penkiltä ja torui vaimot pahanpäiväisiksi siitä, että allas ei ollut paikoillaan. Ja kovin kävi Iivanan mieli haikeaksi; hän istui pahalla mielellä korjaamaan länkiä, eivätkä Kaapon uhkaukset oikeudessa lähde hänen mielestään, semminkin kun hänen juuri kuuli käheällä äänellä huutavan jostakin: "tappaa se pitäisi".

Ämmä asetti Taraskalle illallisen; tämä söi vähän, pani lyhyen turkin päälleen, pukeutui kauhtanaan ja vyötti sen, otti leipää mukaansa ja meni kadulle hevostensa luo.

Vanhin veli tahtoi saattaa häntä, mutta Iivana itse nousi ja lähti portaille. Pihalla oli pilkko pimeä, taivas oli mennyt mustaan pilveen ja tuulikin alkoi käydä. Iivana astui portailta alas, istutti poikansa hevosen selkään, ajoi varsan menemään hänen jälkeensä ja sitten, seisoen tähyesti ja kuunteli, kuinka Taraska ajoi pitkin kylää, kuinka hän yhtyi toisiin poikiin ja kuinka kaikki he kuuluvista katosivat. Iivana seisoi seisomistaan portilla, eikä hänen mielestään lähde Kaapon sanat: "varokoon vaan, ettei hänen pesänsä hänelle kuumemmaksi kävisi."

Ei suinkaan se itseänsäkään sääli, arveli Iivana. Nyt on kylmä aika ja tuuli. Jos hän hiipii talojen takaa ja pistää valkean, niin mitä hänen teki; polttaa pakana talon, ja minkä hänelle sitten voi. Jos hänet saisi kiinni juuri siinä toimessa, niin ei hän sitten ainakaan minnekkään pääsisi. Ja niin perehtyi tämä ajatus Iivanaan, ettei hän mennytkään takaisin tupaan, vaan astui suoraan kadulle ja asettui nurkan taa. "Annas kun käyn koko talon ympäri, kuka sen takaa". Ja Iivana kulki hiljaisin askelin pitkin porttia. Juurikun hän oli päässyt nurkan taa ja katsahtanut pitkin aitaa, näytti hänestä: ikäänkuin toisessa nurkassa olisi jotakin liikahtanut, ensin tullut näkyviin ja sitten taas piiloutunut nurkan taa. Iivana pysähtyi ja oli aivan hiljaa, kuuntelee ja katsoo; kaikki oli aivan hiljaa, tuuli vaan liikutteli lehtiä pensaassa ja katon olkia. Oli aivan pilkkosen pimeä; mutta kuitenkin Iivanan silmät vallan hyvin jo oppivat eroittamaan esineet pimeässäkin: hän näkee koko nurkan, auran ja katoksen. Siinä hän seisoi aikansa ja katsoi, mutta ei nähnyt mitään.

"Arvatenkin silmäni pettivät", arveli Iivana, "mutta kierränhän kuitenkin talon" ja hän lähti hiipien, pitkin aidan vierustaa. Hän kulkee hiljaa pieksuissaan niin ettei omiakaan askeleitaan kuule. Päästyään nurkkaan asti, huomasi hän jotakin välähtävän toisessa nurkassa auran luona ja taas peittyvän pimeään. Iivanan sydän oikein sykähti kauhusta ja hän seisattui. Samassa leimahti samalla paikalla kirkkaammin, niin että hän selvästi eroitti kyykyisillään olevan miehen, hattu päässä ja selin häneen; sillä oli kädessä olkia tukko jota se sytytteli. Iivanan sydän rupesi niin ankarasti sykkimään, että olisi luullut sen halkeavan; hän pingoitti kaikki hermonsensa ja harppasi suurilla askelilla. "Nyt et ainakaan pääse, itse teossa saan sinut nyt kiinni."

Iivana ei ehtinyt kulkea montakaan askelta, kun äkkiä välähti kirkas valo, mutta aivan toisessa paikassa; se ei ollut enää pieni valkea, sillä leimahtaen oli katoksen olki syttynyt ja siitä valkia lähti menemään katolle; Kaapo seisoi vieressä ja Iivana saattoi nähdä hänet aivan selvään.

Kuin haukka leivon niskaan, syöksähti Iivana ontuvaan päin. — Kyllä minä sinut nyt kouristan, arveli hän, nyt et pääse mihinkään. Mutta ontuva varmaankin kuuli askeleet, katsahti taakseen, ja kuinkahan lieneekin päässyt hyppäämään, mutta niin luisti pitkin aitan sivua kuin jänis.

— Et nyt vain pääse, huusi Iivana, ja kiidätti hänen päälleen.

Juurikuin hän oli tarttumaisillansa Kaapon niskaan, riipasihe tämä irti hänen käsistään; Iivana tarttui hänen takkinsa liepeeseen; lieve repesi ja Iivana kaatui. Hän hypähti kohta taas pystyyn ja lähti huutaen ajamaan takaa.

Mutta ennenkuin Iivana pääsi pystyyn oli jo Kaapo ehtinyt talonsa ovelle, jossa Iivana saavutti hänet. Juurikuin hän oli taas tarttumaisillaan häneen, sai hän sellaisen iskun päähänsä, ikäänkuin kalliolla olisi päälakeen juntattu. Kaapo oli nimittäin pihastaan temmannut tammisen seipään, ja kun Iivana syöksä häntä vastaan, oli hän kaikin voimin iskenyt häntä sillä päähän.

Iivana pyörtyi, hänen silmänsä pimenivät ja hän kaatui tunnettoman maahan. Kun hän taasen tuli tuntoonsa, Kaapoa ei enään näkynyt, mutta hänen talonsa puolelta kuului ryske ja kolkko kohina, ja ylen ympäri oli niin valoisaa kuin päivällä. Iivana kääntyi ja huomasi, että hänen takimmainen liiterinsä oli täydessä liekissä; talonsivuinenkin liiteri oli jo alkanut palaa ja tuuli ajoi tulen ja savun ja oljen palaset asuintuvan päälle.

— "Mitä tämä on, ystävät!" huusi Iivana, nosti kätensä ylös ja läjähytti ne taas lanteihinsa. "Eihän minun olisi tarvinnut muuta kuin temmata pois katoksesta ja polkea sammuksiin. Mitä tämä on? ystävät!" kertoi hän. Hän tahtoi huutaa, mutta ei saanut ääntä kulkustaan; hän tahtoi juosta, mutta jalat eivät ottaneet liikkuakseen, käyden kiinni toinen toiseensa. Hän astui hiljaa horjuen, vaan hengenahdistukselta ei hän tahtonut päästä paikaltaan. Hän seisattui, hengähti ja lähti taas menemään. Ennenkuin hän, kierrettyään liiterin, oli päässyt valkean ääreen, oli sivuliiteri jo täydessä tulella, tuvankin nurkka oli jo syttynyt, portti jo paloi ja tuvasta hulmusi valkea, niin että pihaan ei ollut enää menemistä. Kansaa oli suuri joukko koossa, mutta mistään ei tässä ollut apua. Naapurit toivat kapineitaan ulos taloistaan ja ajoivat karjaansa pois valkean tienoilta. Iivanan taion jälkeen syttyi Kaapon talo; siitä kiihtyvä tuuli kiidätti valkean toiselle puolelle katua. Niin paloi puoli kylää.

Iivanan talosta saatiin vaan ukko pelastetuksi ja muukin väki pelastui töin tuskin, hypäten ulos alasti huoneistaan; kaikki muu jäi valkean valtaan. Paitsi hevosia, jotka osuivat olemaan ha'assa, paloi kaikki karja, kanatkin orsillaan paloivat; rattaat, aurat, harat, vaimoväen arkut, vilja aitoissa, kaikki paloi puti puhtaaksi. Kaapon talosta saatiin karja ajetuksi pellolle ja yhtä ja toista korjatuksi talteen.

Paloo kesti kauan, koko yö. Iivana seisoi vaan talonsa vieressä, katseli sitä ja sanoi tuon tuostakin: "mitäs tämä on? Naapurit! Eihän olisi tarvinnut kuin temmata ja polkea sammuksiin". Mutta kun tuvan katto romahti, niin hän tunki keskelle valkeaa, tempasi palanneen hirren ja alkoi raahata sitä pois. Vaimoväki näki hänet ja rupesi kutsumaan häntä pois valkeasta, mutta hän kiskoi hirren hiiluksesta; sitten hän tunkihe hakemaan toista, mutta horjahti ja kaatui valkeaan. Silloin hänen poikansa tunki hänen jälkeensä ja kiskoi hänet sieltä ulos. Iivana poltti partansa ja hiuksensa, paloivatpa vaatteet ja kädetkin, mutta hän ei mitään tuntenut. "Hänen päänsä on surusta mennyt sekaisin", sanoivat ihmiset. Palo rupesi vähenemään, mutta yhä vaan seisoi Iivana vieressä ja hoki: "Hyvät naapurit! mitä tämä on? eihän minun olisi tarvinnut muuta kuin temmaista pois". Päivän valjetessa lähetti kylän vanhin poikansa hakemaan Iivanaa.

— Janne setä, isäsi tekee kuolemaa ja käski sinua tulemaan jäähyväisille.

Iivana oli unhottanut kokonaan isänsä eikä ymmärtänyt, mitä hänelle sanottiin. — Mikä isä? sanoi hän. Ketä hän kutsuu?

— Sinua käski jäähyväisille; hän on meidän tuvassamme kuolemassa. Lähde nyt, setä, sanoi poika ja veti häntä kädestä. Iivana lähti seuraamaan poikaa.

Kun ukkoa nimittäin kannettiin tuvasta, oli valkea oljista lehahtanut hänen päälleen ja polttanut hänet. Hänet vietiin kylänvanhimman taloon, kylän toiseen päähän; tämä toinen äärimmäinen puoli kylää oli jäänyt palamatta.

Kun Iivana tuli isänsä luo, oli tuvassa ainoastaan kylänvanhimman ijäkäs vaimo ja lapset uunilla makailmassa. Kaikki muut olivat tulipalossa. Iivanan isä makasi penkillä, kynttilä kädessä, ja katseli oveen. Kun poika astui sisään, liikahti hän. Vanha emäntä lähestyi häntä ja sanoi pojan tulleen. Hän käski kutsua poikansa lähemmäksi. Kun Iivana oli tullut ukon viereen, lausui tämä:

— Mitäs, Janne, minä sanoin sinulle? kuka poltti kylän?

— Hän sen poltti, isäni, sanoi Iivana, minä tapasin hänen, kun hän oli sytyttämässä. Minun aikamani hän pisti valkean kattoon. Minun ei olisi tarvinnut muuta kun temmaista palava tukko katosta ja polkea se sammuksiin, niin ei mitään vahinkoa olisi syntynyt.

— Poikani, sanoi vanhus. Minun kuoloni on tullut ja kerran sinäkin kuolet. Kenen syy tämä on?

Iivana vaan katsoi pitkään isäänsä ja oli vaiti eikä voinut mitään sanoa.

— Vastaa Jumalan edessä, kenen syy se on? Mitä minä sinulle sanoin?

Tässä vasta Iivana tuli tuntoonsa ja käsitti kaikki. Hänen äänensä värisi, kun hän lausui: anna, isäni,

minulle anteeksi, minä olen rikkonut sekä sinua että Jumalaa vastaan.

Ukko liikutti käsiään, muutti kynttilän vasempaan käteensä, kurotteli oikeaa otsaansa, tahtoen ristiä silmänsä, mutta hän ei jaksanut nostaa kättänsä ja se jäi sikseen.

— Kiitos olkoon Jumalan! Kiitos olkoon Sinun, taivaan Herra! sanoi hän ja loi katseensa taas sivulle poikaansa.

— Janne! kuules Janne!

— Mitä, isäni?

— Mitä sinun nyt tulee tehdä?

Iivana vaan itki.

— En tiedä, isäni, sanoi hän, kuinka nyt olla ja elää?

Ukko sulki silmänsä, liikutteli huuliaan, ikäänkuin kootakseen voimiaan, aukaisi taas silmänsä ja sanoi:

— Kyllä te vielä tästä pystyyn pääsette. Jumalan avulla kyllä pääsette elon alkuun ja toimeen tulette. Ukko vaikeni hetkeksi, hymyili sitten ja lausui:

— Varo vaan, poikani, ettes kellenkään puhu mitään. Vieras vika peitä, niin Jumala kaksi sinulle anteeksi antaa. Ja ukko otti kynttilän molempiin käsiinsä, painoi kätensä rintaansa, huokasi, oikaisihe ja kuoli.

* * * * *

Iivana ei ilmaissut Kaapoja, eikä kukaan saanut tietää, kuinka valkea oli päässyt irti.

Ja Iivanan sydän leppyi; eikä Kaapo voinut ymmärtää, miksi Iivana ei kellenkään ilmaissut häntä. Alussa Kaapo pelkäsi häntä, mutta sitten tottui häneen. Miehet lakkasivat ensin riitelemästä ja sitten lakkasi heidän kotoväkensäkin. Niin kauan kuin uusia taloja rakennettiin, asuivat molemmat perheet samassa talossa, ja kun kylä sitten taas saatiin kuntoon ja talot asetetuiksi kauemmaksi toisistaan, jäivät Kaapo ja Iivana naapuruksiksi samaan pesään.

Ja niin elivät Iivana ja Kaapo kuni naapurit ainakin, niinkuin heidän isänsäkin olivat eilleet. Ja aina muistaa Iivana Schtscherbakoff isänsä neuvoa ja Jumalan käskyä, että valkea on alussa sammutettava.

Ja jos joku tekee hänelle paha, niin ei hän koita sitä sille kostaa, vaan kokee kääntää asiaa parhaaseen päin; ja jos joku sanoo hänelle pahan sanan, niin ei hän suinkaan koeta keksiä kahta katkerampaa vastausta, vaan neuvoo toista, ettei hänen niin pahasti pitäisi puhuman; ja niin hän vaimomäkeäkin ja lapsiansakin neuvoo tekemään. Ja niin parani Iivanan olo ja elo ja hän rupesi voimaan entistensä paremmin.

IV.

KYNTTILÄ.

Te kuulitte sanotuksi: silmä silmästä ja hammas hampaasta. Mutta minä sanon teille: älkäätko pahaa vastaan. (Matth. V: 38, 39).

* * * * *

Asia tapahtui herrain vallan aikaan. Olihan niitä herroja jos jonkinlaisia. Olihan niitä sellaisia, jotka muistivat kuolemaansa ja Jumalaansa ja pitivät väliä ihmisistä; olihan niitä koiriakin, vaikka maatkoot hekin nyt rauhassa. Mutta pahimmat päälliköt olivat ne, kuin orjista otettiin. Tietäähän sen, kun loasta linnaan pääsivät! Ne ne vasta elämän katkeraksi tekivät.

Niinpä erääseen herraskartanoon saatiin kerran sellainen vouti. Talonpoikain täytyi olla päivätöissä kartanossa. Maata oli kyllin kyllä ja hyvää maata olikin, sekä vettä että niittyä ja metsää. Kaikkia lajia olisi kaikille riittänyt, niin hovin herralle kuin talonpojillekin; mutta herra oli asettanut voudiksensa

yhden alustalaisistansa toisesta perintötalosta.

Vouti keinotteli itselleen kaiken vallan ja rupesi kiristämään talonpoikia. Hän oli perheellinen mies, ja kaksi tytärtäkin oli hänellä jo naimisissa ja rahaakin oli hän jo koonnut aikalailla; kyllä hänen olisi kelvannut elää ilman mitään pahennusta, mutta kun oli niin kade, niin sai paha hänet valtaansa. Asia alkoi siitä, että hän pakotti miehiä yli määrän päivätöihin. Hän oli perustanut tiilitehtaan ja siinä oli hän työllä tappaa sekä miehet että vaimot, tiiliä hyvin saadaksensa. Miehet kävivät Moskovassakin isännälle valittamassa, mutta eipä siitä mitään lähtenyt. Tyhjin toimin lähetti isäntä heidät takaisin ja jätti voudin virkaansa. Vouti sai tietää miesten käyneen valittamassa ja rupesi heille siitä kostamaan. Talonpoikain tila kävi aina vaan tukalammaksi. Heidänkin keskuuteensa ilmestyi viekasta väkeä; ne rupesivat voudille panettelemaan veljiään ja parjaamaan kyläläisiään. Ja niin kaikki meni nurin narin ja vouti kävi vaan entistä ilkeämmäksi.

Tila paheni pahenemistaan ja viimein päästiin niin pitkälle, että kansa rupesi pelkäämään voutia kuin villiä petoa. Kun hän osui ajamaan kylän läpi, riensivät kaikki häntä pakoon kuin sutta, ja kukin kätkeytyi minne suinkin vaan pääsi, välttääksensä joutumasta hänen näkyviinsä. Vouti kyllä näki sen ja julmistui siitä entistä enemmän. Sekä ruoskalla että työllä kiusasi hän kansaa ja paljon tuskaa sai kyläkunta häneltä kärsiä.

Tapahtuihan sitä semmoistakin väliin, että sellaisia julmureita toimitettiin tieltä pois; siitäkin rupesivat miehet puhelemaan. Kun osuivat yhteen jossakin syrjäisemmässä paikassa, sanoi rohkeampi muita: kauanko me kärsimme tuota julmaa miestä? Vaikkapa sen kanssa yhdessä hukkaisikin, — ei liene synty tappaa sellaista.

Kokoontuivatpa kerran miehet metsään pääsijäisen edellä: vouti oli lähettänyt raivaamaan hovin metsää. He kokoontuivat yhteen päivällisen aikaan ja alkoivat puhella:

— Kuinkas me nyt voimme elää? sanoivat he. Hävittäähän se meidät juurta jaksain. Onhan se uuvuttanut meidät työllä aivan näännyksiin; ei yöllä eikä päivällä ole rauhaa, ei meille eikä vaimoillemme. Ja jos pieninkään asia ei ole hänen mieltänsä myöten, niin käy hän kohta kiinni kuin takiainen ja ruoskii. Simokin kuoli hänen ruoskimisestaan; Anteron kiusasi kuoliaaksi kopissaan. Mitä me hänestä enää odotamme? Kun se nyt illalla ajaa tänne ja alkaa taas torata, kiskaistaan se hevosen seljältä alas, hotaistaan kerran kirveellä päähän, niin sillä siitä pääsee. Kuopataan se sitten johonkin kuin koira ja peitetään koko asia. Siitä vaan meidän täytyy vankasti sopia, että kaikki olemme yksistä puolin, emmekä ilmaise toisiamme.

Niin puhui Vasili Minajeff. Hän oli enemmän muita vihoissaan voudille. Tämä piiskasi häntä joka viikko ja oli ottanut häneltä vaimonsakin pois palvelijaksi kyökkiinsä.

Niin miehet arvelivat, kun illan suussa vouti saapuikin. Hän tuli ratsain ja kohta nosti toran siitä, etteivät he kaataneet puita hänen mielensä mukaan.

Kaadettujen puitten joukosta hän löysi lehmuksen.

— Enhän minä käskenyt teitä lehmuksia kaatamaan, huusi hän. Kuka sen kaasi? Sanokaa heti, muutoin ruoskin kaikki!

Hän rupesi tutkimaan, kenen rivissä lehmus oli. Nähtiin, että se oli Martin rivissä. Vouti hakkasi Martin kasvot veriin, vetelipä piiskallaan muutaman kerran Vasiliakin siitä, että hänen kasansa oli niin pieni, ja ratsasti kotiin.

Iltaisilla miehet taas yhtyivät ja alkoivat puhella. Vasili lausui:

— Voi veikkoset! varpusia te olette, ettekä miehiä; "ollaan yksistä puolin", mutta kun tointa tarvitaan, niin silloin kaikki katon alle piiloon. Niinpä kerran varpusetkin varustautuivat haukkaa vastaan: "ei paeta, ei paeta, mennään miehissä, mennään miehissä!" Mutta kun haukka lenti kohti, niin kaikki pensasiin piiloon. Haukka veikin, minkä mieli ja lenti sen kanssa tiehensä. Varpuset pyrähtivät pensaistaan: tiu tiu tiu tiu! — Yksi on joukosta pois. "Kuka on joukosta pois? Jussi. Vai niin! Mitäpä siitä? Eipä se parempaa ansainnutkaan". Niin olette tekin, yksistä puolin! Hyvinpä te olettekin yksistä puolin. Kun hän iski Marttiin, oisitte käyneet kaikki käsiksi ja tehneet leikistä lopun. Sen sijaan kyllä hoetaan: yksistä puolin, yksistä puolin, kaikki vaan miehissä vastaan, mutta kun lähätti, niin kaikki pensasiin lehahti.

Niin ruvettiin puhumaan useammin ja useammin ja viimein miehet todellakin varustautuivat ottamaan voutia hengiltä pois. Piinaviikolla vouti ilmoitti miehille, että heidän pääsijäisenä piti varustautua kyntämään hovin kaurapeltoa. Tämä tuntui miehistä sangen katkeralta ja he kokoontuivat edellisellä viikolla Vasilin luo takapihalle neuvottelemaan:

— Kun hän on näin Jumalan unhoittanut, sanoivat he, ja todellakin tahtoo sellaista syntiä saada aikaan, niin täytyy se todellakin tappaa, vaikkapa itsekin siinä hukkuisimme.

Saapuipa heidän luoksensa myöskin Pietari Mihejeff. Tuo Pietari oli hiljainen mies, eikä yhtynyt muitten miesten tuumiin. Hän tuli heidän kokoukseensa ja, kuultuaan heidän aikeensa, lausui:

— Kovin suurta syntiä oijotte te nyt, veljeni, tehdä. Ankara asia on saattaa sielunsa kadotukseen. Kyllä aina on helppo ottaa toisen henki, mutta kuinkas oman sielun silloin käypi? Jos hän tekee pahoin, niin kyllä hän sen edestänsä löytää. Meidän tulee, veljeni, kärsiä.

Vasili suuttui tästä puheesta.

— Sinä nyt sait päähäsi ja jauhat aina samaa: synti on tappaa ihmistä! Kyllähän se nyt on meillekin tiettyä, että miestappo on suuri synti. Mutta, synti vaan on tappaa hyvää ihmistä, mutta sellaisen koiran käskee Jumalakin hengiltä ottaa. Pitäähän raivoisa koirakin tappaa, kun ihmisten etu vaatii. Jollemme häntä tapa, teemme suuremman synnin. Kuinka monta ihmistä hän onkaan turmellut? Jos me tästä joudumme kärsimään, niin kärsimme muitten edestä. Ihmiset ovat meille siitä kiitollisia. Mutta jos me rupeamme tässä kyynelöimään, niin saattaa hän meidät kaikki häviöön. Turhia sinä, Pietari, tässä toimitat. Mitäs luulet? Onko se pienempi synti, että Vapahtajan juhlapäivänä kaikki menemme työhön? Ethän sinä itsekään mene.

Tähän vastasi Pietari:

— Miksipä en menisi? Kun lähetetään kyntämään, niin menen. Enhän itselleni tee työtä. Kyllä Jumala tietää, kenen syy on, kunhan me vaan emme Häntä unhota. En minä tässä, veliseni, omiani latele. Jos meidän olisi käsketty pahaa pahalla poistamaan, niin se olisi lausuttu Jumalan laissa; mutta toisin se meitä opettaa. Kun sinä rupeet pahaa pahoin häättämään, niin paha siirtyy sinuun. Eipä ole mikään vaikea asia tappaa ihminen! mutta veri tarttuu sieluun. Tappaessasi ihmisen, saastutat sielusi sen verellä. Sinä luulet, että, tappaessasi huonon ihmisen, sinä poistit pahuuden; mutta tiedä, että sinä silloin annoit sijaa sinussasi paljon suuremmalle pahuudelle. Ole nöyrä onnettomuudessa, niin onnettomuuskin nöyrtyy.

Niin eivät miehet saaneet sopineeksi. Heidän ajatuksensa kävivät kahtaalle: toiset olivat taipuvaiset Vasilin tuumaan, toiset taasen hyväksyivät Pietarin neuvon, ettei pitäisi puuttua pahaan, mutta kärsiä.

Ensimmäisen juhlapäivän viettivät miehet rauhassa, mutta illalla saapui kylänvanhin hovista miehineen ja toi sanan että vouti oli antanut käskyn miehille, jonka mukaan kaikkien piti huomenna saapua kaurapellon kyntöön. Vanhin kävi koko kylän talosta taloon, ilmoittaen kaikille kyntökäskyn, ja määräsi kullekin, mihin oli mentävä, kenen joen toiselle puolelle ja kenen taasen maantien varrelle. Miehet itkeä nytystivät, mutta eivät tohtineet panna vastaan; aamulla lähtivät auroineen ja alkoivat kyntää. Huomenkellot kutsuivat kansaa Jumalan palvelukseen, kaikkialla vietettiin juhlaa, — mutta sen kylän miehet kyntivät.

Vouti Mihaila Semionovitsch nousi myöhään ja lähti tarkastelemaan talouttaan. Hänen kotiväkensä oli siivonnut ja pukenut itsensä: hänen vaimonsa ja tyttärensä, joka ollen leski oli tullut heille viettämään juhlapäiviä; renki oli valjastanut hevosen, he olivat ajaneet kirkkoon ja palanneet sieltä; piika oli tuonut teekiehtiön pöydälle ja vouti oli istunut pöytään juomaan teetä. Juotuaan teetä, syytti hän piippunsa ja kutsui kylänvanhimman luoksensa.

— Kuinkas kävi? kysyi hän, toimititko miehet kyntöön?

— Toimitin, Mihaila Semionovitsch.

— Ovatko kaikki pellolla?

— Kaikki ovat, itse asetin heidät paikoilleen.

— Mitäs siitä, jos asetitkin, mutta kyntävätkö ne? Ota sinä hevonen ja mene katsomaan niitä ja sano, että minä itse tulen iltapäivällä katsomaan ja silloin pitää olla kynnettyinä tynnyrin ala kahta auraa päälle ja vieläpä hyvin kynnetty. Jos vaan tapaam vilppiä, niin en välitä yhtään, jos onkin juhla.

— Kyllä toimitan, vastasi kylänvanhin nöyrästi.

Kylänvanhin oli lähtemäisillään, mutta vouti palautti hänet. Hän tahtoi hänelle jotakin vielä sanoa, mutta ei vaan saa sitä sanotuksi, kun ei oikein käsitä, kuinka sen ilmoittaisi. Vähän aikaa nolona vajettuaan, sanoi hän viimein;

— Sen ohessa voisit vielä kuunnella, mitä ne roistot minusta puhuvat. Pane mieleesi, mitä ne sanovat, kuka minua haukkuu, ja kerro sitten minulle kaikki. Kyllä minä ne roistot tunnen; eivät ne viitsisi tehdä

työtä, mieluummin vaan hautoisivat kylkiään ja laiskottelisivat. Syödä kuin elukat ja joutelehtia, sitä ne kyllä rakastavat, mutta sitä eivät ajattele, että, kun kyntö myöhästyy, niin kylvökin jää. Sinä siis kuuntele tarkoin heidän puheensa ja kerro minulle, mitä kukin sanoo. Minä tahdon sen tietää. Mene nyt ja varo vaan, että kerrot kaikki, etkä salaa mitään.

Mies kääntyi, lähti ulos, istui hevosen selkään ja ajoi pellolle.

Voudin vaimo osui kuulemaan miehen puheen, tuli hänen luoksensa ja alkoi häntä pyytää. Hän oli hiljainen ja hyväsydäminen nainen; missä hän suinkin saattoi hillitsi hän mieltänsä ja piti talonpoikain puolta.

Nytkin hän lähestyi miestänsä jo rupesi pyytämään:

— Mikkoseni, ystäväni, sanoi hän, päivän merkityksen vuoksi, Vapahtajan juhlan takia älä sinä tee syntiä, vaan päästä Jumalan nimeen miehet työstä.

Vouti ei ottanut korviinsa vaimonsa puhetta, nauroi vaan häntä ja sanoi:

— Tuntuuko siltä, ettei piiska ole pitkään aikaan selkääsi sivellyt, kun niin rohkeaksi rupeat, että sekaannut vieraisiin asioihin?

— Mikkoseni, hyvä ystäväni, minä näin sinusta niin pahaä unta; tottele sinä minua ja päästä miehet pois.

— Kyllä kai se niin on, kuin minä sanoin, vastasi vouti pilkallisesti; varmaankin olet syönyt itsesi niin lihavaksi, ettet luule piiskankaan enää tuntuvan. Varo!

Vouti suuttui, tokaisi vaimoan tulisella piipunpesällä hampaisiin, ajoi hänet pois luotaan, käskien tuoda ruokaa.

Sitten Mihaila Semionovitsch söi piirasta, kaalia ja sianlihaa, paistettua porsasta, maitovelliä, joi kirsikkaviiniä ja lopuksi haukkasi makeata piirakaista; sitten hän kutsui piian, asetti sen soittelemaan lauluja, itse otti kitaran ja näppäytteli sitä.

Niin istui Mihaila Semionovitsch hyvällä mielellä, röyhkäisi aina väliin, näppäili kieliä ja naureskeli piian kanssa. Kylänvanhin tuli huoneesen, kumarsi ja rupesi kertomaan, mitä hän oli pellolla nähnyt.

— Noh, kyntävätkö ne? pääsevätkö ne päähän?

— Jo ovat yli puolen kyntäneet.

— Eivätkö ne vaan tee vilppiä?

— En luule, hyvin ne kyntävät, sillä kovasti näkyvät pelkäävän.

— Onkos maa hyvin muokattu?

— Kyllä se on pehmeä, murenee kuin valmu.

Vouti oli hetken aikaa vaiti.

— Entäs mitä ne minusta puhuvat, haukkuvatko?

Kylänvanhimman ei tehnyt mieli siihen vastata, mutta vouti käski kertomaan kaikki sanasta sanaan.

— Sano vaan kaikki; eiväthän ne ole sinun sanojasi, vaan heidän. Jos puhut totta, niin minä sinut palkitsen, mutta jos salaat, niin syytät itseäsi — ruoskaa saat. Hei, Kaisa, annas hänelle lasi viinaa rohkaistukseksi.

Piika toi lasin, ojentaen sen kylänvanhimmalle. Tämä joi voudin terveydeksi, pyyhki suunsa ja alkoi kertoa. "Sama se", arveli hän, "eihän se minun vikani ole, ettei häntä kiitetä; sanon vaan totuuden, kun hän käskää." Ja hän rohkaisi mielensä ja lausui:

— Ne nurisevat, Mihaila Semionovitsch, kovin nurisevat.

— Mutta mitä ne sanovat? Kerroppas nyt.

— Sitä ne vaan sanovat, ettei hän usko Jumalaan.

Vouti naurahti.

— Kuka sitä sanoi? kysyi hän.

— Kaikki ne sitä hokivat. Sanovat hänen liittäytyneen paholaiseen.

Vouti vaan nauroi.

— Se on kaikki hyvä, sanoi hän, mutta kerro sinä juurta jaksain, mitä kukin sanoi. Mitä Vasili sanoi?

Kylänvanhin ei olisi ruvennut mielellään ilmaisemaan kumppaneitaan, mutta Vasiliin oli hänellä jo kauan vanhaa vihaa.

— Vasili haukkui kaikista pahimmin, sanoi hän.

— Mutta sano sinä, mitä hän sanoi.

— Se on niin kauheata sanoa. Hän sanoo: "Se mies ei pääse hautaan ilman väkivaltaista kuolemaa."

— Sepä vasta aika poikaa on, vastasi vouti. Miksi hän siis ei ota minua hengiltä? Ei taida kädet ulottua? Hyvä vaan, Vasili, kyllä minä vielä sinun tilille vaadin. Mitäs se Timo koira sitten sanoo?

— Kaikki ne vaan pahaa puhuvat.

— No, mitä ne sitten sanovat?

— Ikävähän tuota on ruveta kertomaan.

— Mitä sinä ikävästä, kerro rohkeasti vaan.

— Sanovathan vaan: jospa siltä maha repiäisi ja sappi vuotaisi.

Vouti ihastui sanomattomasti, oikein rähähti nauramaan.

— Katsotaanpa vaan, kenenkä - sappi tässä ensin vuotaa. Kukas sen sanoi? Timoko?

— Eipä sitä kukaan hyvää puhunut, kaikki vaan haukkuvat ja uhkaavat.

— Entäs Pekka Mihejeff? mitä hän sanoo? Kai sekin nahjus haukkuu.

— Ei, Mihaila Semionovitsch, Pietari ei hauku.

— Mitäs se sitten tekee?

— Hän on ainoa kaikista miehistä, joka ei sano mitään. Ja kovin hän on kummallinen mies. Minä kummastelin häntä tavattomasti, Mihaila Semionovitsch.

— Kuinka niin?

— Kaikki miehet kummastelivat hänen käytöstään.

— Mitäs se sitten teki?

— No se nyt on niin ihmeellistä. Kun minä ajoin hänen luoksensa, oli hän kyntämässä kokosarkaa yläpäässä. Kun minä lähestyin häntä, kuulin jonkun laulavan niin hienosti, niin kauniisti, ja auran aisain välistä välkkyi jotakin.

— Entäs sitten?

— Niin se välkkyi kuin valkea. Kun ajoin lähelle, niin huomasin, että hän oli kiinnittänyt auraansa viiden kopeekan vahakynntilän; se paloi vaan, eikä sitä tuulikaan sammuttanut. Itse hän käveli uudessa paidassaan auran jälessä, kynti ja lauloi pyhiä virsiä. Hän kääntelee ja pudistelee auraansa, eikä kynttilä vaan sammu. Minunkin aikana hän pudisti auraansa, käänsi sen kieltä, järjesti sen, eikä kynttilä vaan sammu, palaa vaan palamistaan.

— Mitä hän sitten sanoi? kysyi vouti.

— Ei se sanonut mitään, mutta nähtyään minut antoi minun suuta ja rupesi taas laulamaan. [Kun venäläiset pääsiäisenä tapaavat toisensa, suutelevat he toisiansa, sanoen: Kristus on noussut kuolleista. Suoment. muistutus.]

— Mitä sinä puhuit hänelle?

— En minä puhunut mitään, mutta siihen tulivat toiset miehet ja rupesivat nauramaan häntä: nyt ei Mihejeff ikinään ehdi rukouksillaan poistaa sitä syntiä, että hän pääsiäisenä kynti.

— Mitä hän siihen sanoi?

— Hän vastasi vaan: maassa rauha, ihmisille hyvä tahto. — Sitten hän taas tarttui auraansa, pani hevosen liikkeelle ja alkoi laulaa vienolla äänellä; ja kynttilä se paloi sammumatta.

Vouti lakkasi nauramasta, pani pois kitaransa, lasi päänsä rinnalleen ja alkoi ajatella.

Niin hän istui jonkun aikaa, sitten ajoi piikansa pois ja käskei kylänvanhimman mennä tiehensä; itse hän meni uutimen taa ja heittäytyi vuoteelle; siellä hän ensin huokaili, mutta sitten rupesi voihkamaan aivan kuin kitisevä viljakuorma. Hänen vaimonsa tuli hänen luoksensa ja rupesi häneltä kyselemään, hän ei vastannut hänen kysymyksiinsä, sanoihan vaan:

— Nyt hän voitti minut. Nyt se kerran sattui minuunkin.

Vaimo rupesi häntä lohduttelemaan:

— Aja sinä nyt pellolle ja päästä heidät vapaaksi. Ehkäpä sitten haihtuu. Oletpa tehnyt paljon suurempaakin maailmassa, etkä ole peljännyt; mitäs tuosta nyt noin säikähdät?

— Minä olen hukassa, valitti mies, hän on voittanut minut.

Vaimo tiuskasi hänelle:

— Mitä siinä nyt jauhat sitä samaa: "hän on: voittanut minut, hän on voittanut minut." Aja sinä pellolle ja päästä miehet vapaaksi, niin on kaikki taas hyvin. Lähde nyt heti, minä käsken satuloida hevosen.

Hevonen tuotiin, ja vaimo sai miehensä lähtemään pellolle päästämään talonpoikia työstä.

Vouti istui hevosen selkään ja ajoi pellolle. Hänen tultua kylän rajalle, aukaisi eräs vaimo hänelle portit, ja hän ajoi kylään. Heti kun kyläläiset näkivät voutinsa, riensivät he kaikki häntä karkuun, toiset taloon, toiset talon taakse, toiset taasen tarhoihinsa.

Vouti ajoi koko kylän lävitse ja lähestyi kylän vastaista porttia. Portti oli kiinni, eikä hän itse voinut sitä hevosen seljältä aukaista. Hän huusi huutamistaan aukaisijaa, mutta ei kukaan tullut. Viimein hän kiipesi hevonsensa seljältä, aukaisi portin ja alkoi sen sisäpuolella taas nousta hevosen selkään. Hän oli asettanut jalkansa jalustimeen, nousi pystyyn, ja aikoi heittäytyä satulaan, kun samalla hevonen peljästyi sikaa ja syökyi pisteaitaa kohden; mutta miehen pää olikin täynnä, eikä hän osannutkaan satulaan, vaan kaatui mahalleen pisteaidan piikkiin. Aidassa olikin vaan yksi piikki, joka oli muita korkeampi ja teräväkärki. Ja hänen vatsansa osuikin juuri tähän piikkiin. Siinä hän puhkaisi vatsansa ja kaatui maahan.

Miehet tulivat kynnöstä; mutta kun saapuivat portille, hevoset hirnuivat, eivätkä tahdo kulkea läpi. Miehet rupesivat tarkastamaan ja huomasivat maassa voudin, kädet levällään ja silmät seljällään; sisälmykset olivat vuotaneet maahan ja veri oli muodostunut lammikoksi — maakaan ei ollut huolinut sitä sisäänsä imeä.

Miehet peljästyivät ja veivät hevonsensa takaperin paikan ohi; Pietari Mihejeff vaan astui hevonsensa seljältä ja lähestyi voutia; kun huomasi hänen jo kuolleeksi, sulki hän hänen silmänsä, hankki rattaat, kiskoi poikansa avulla ruumiin arkkuun ja vei sen kartanoon.

Kun kartanon herra sai tietää, kuinka asian laita oli, päästi hän, pahaa korjatakseen, talonpojat vapaiksi, tehden heidät vaan veronalaisiksi.

Ja silloin miehet ymmärsivät, että Jumalan voima ei ole pahassa, vaan hyvässä.

V.

ENSIMMÄINEN VIINANPOLTTAJA.

Köyhä talonpoika läksi pellolleen kyntämään. Hän ei ollut syönyt aamiaista ja otti sentähden palasen leipää kanssansa. Käännettyään auran vaolle pisti hän leipäpalansa piiloon pensaan alle ja levitti viittansa päälle.

Väsyipä viimein hevonen ja talonpojalle tuli nälkä. Hän riisui hevosen, päästi sen syömään ja meni itsekin viittansa luo päivälliselle. Hän nosti viittaa, vaan leipäpala oli poissa! Hän etsii, etsii, kääntelee

viittaa ja pudistelee, mutta ei mitään leipäpalaa näy.

Talonpoika ihmettelee.

"No, sepä oli kummallista", ajatteli hän. "Enhän minä ole nähnyt tästä kenenkään kulkevan ohi ja joku on kuitenkin ottanut minun leipäni!"

Leivänottaja oli pikku piru, joka oli sen varastanut talonpojan ollessa työssään. Ja sitten hän oli istuutunut pensaan taa kuuntelemaan, miten talonpoika oli kiukustuva, kiroava ja mainitseva perkeleen nimeä.

Talonpoika ei ollut hyvillään.

"Mutta joutamia!" ajatteli hän, "enhän minä siitä vielä nälkään kuole. Ken leivän otti, hän ehkä tarvitsi sitä paremmin; no, voikoon hän siitä hyvin, syököön onnekseen!"

Talonpoika astui kaivolle, joi vettä ja lepäsi vähän aikaa. Sitte hän valjasti taas hevosensa auran eteen ja alkoi kyntää.

Pikku piru raivostui, ett'ei saanut houkutelukseksi talonpoikaa syntiin. Hän läksi pääpirulta kysymään neuvoa ja kertoi hänelle ottaneensa leipäpalan talonpojalta, mutta hän ei ollut siitä pahastunut, vaan päinvastoin sanonut: "syököön onnekseen!"

Pääpiru, niin, hän suuttui.

"Jos talonpoika", sanoi hän, "pääsi eheänä tästä paulasta, niin on se sinun oma vikasi, ett'et tehnyt velvollisuuttasi. Sinä et ole osannut käsitellä asiaa oikealla tavalla. Jos annetaan talonpoikain", sanoi pääpiru, "ja vielä heidän naisväkensäkin tällä tavalla itseämme uhoitella, niin tulee pian ihan mahdottomaksi tulla enää toimeen. Tästä pitää tulla kerrassaan loppu. Mene takaisin sen talonpojan luo ja ansaitse leipäsi, ennenkuin voit vaatia sitä syödäksesi. Ell'et kolmeen vuoteen saa talonpoikaa lannistumaan, niin pistän minä sinut vihkiveteen!"

Pikku piru vallan kauhistui.

Hän riensi täyttä vauhtia jälleen maan päälle ja mietiskeli kauankin, miten voisi korjata laiminlyöntinsä. Ja kyllikseen mietiskelyään pikku piru viimeinkin keksi keinon.

Hän muuttui kelpo rengin haahmoon ja meni palvelukseen talonpojalle. Tietäen edeltäkäsikin, että oli tuleva kuiva kesä, alkoi hän houkuttella isäntäänsä kylvämään suomaahan. Talonpoika teki rengin neuvon mukaan ja kylvi suomaahan.

Muilta talonpojilta laiho kaikki paloi kuumuudesta, mutta köyhän talonpojan laiho kasvoi pitkäksi ja tiheäksi. Hänellä oli kylliksi syömistä tulevaan elonaikaan asti ja vielä sittenkin oli hänellä paljo leipää jäljellä.

Toisena kesänä houkutteli renki talonpojan kylvämään viljansa korkeimmille paikoille, ja sateinenpa se kesä olikin.

Muilta paneutui vilja lakoon ja mätäni eikä ruvennut kypsymään, mutta tämä köyhä talonpoika korjasi yläisiltä pelloiltaan taaskin oiva kasan viljaa. Ja hän sai niin paljon, ett'ei hän enää tiennyt mitä tehdä kaikella viljallansa.

Silloin renki opetti talonpojan polttamaan siitä viinaa, joi itse ja houkutteli muutkin juomaan.

Ja sitte pikku piru läksi pääpirun luo ja kerskasi nyt ansainneensa leipänsä, mutta pääpiru tahtoi omin silmin nähdä asian.

Tultuaan talonpojan luo, näki hän hänet kutsuneen luoksensa seudun etevimmät talonpojat ja tarjoavan heille kaikille viinaa. Emäntä itse kaatoi heille, mutta astuessaan pöydän ohi sattui hän sysäämään pöydän nurkkaa ja kaatamaan yhden lasin.

Talonpoika pahastui ja ryhtyi riitelemään vaimollensa.

"Onko koskaan nähty", sanoi hän, "tuollaista perhanan löntystä? Luuletko sitä pesuvedeksi, kun sitä noin huolimattomasti kaatelet lattialle".

Pikku piru sysäsi kyynyspäällään pääpirua.

"Kuuleppas vain", sanoi hän. "Saammepahan nähdä, jättäisikö hän nyt nostamatta melua leipäpalasta."

Riidelyään kyllikseen vaimollensa, kaateli talonpoika itse laseihin ja kaikki pöydän ympärillä istujat joivat. Tulipa siihen köyhä talonpoika kutsumatta, tervehti ja kävi istumaan. Nähdessään muiden juovan viinaa olisi hänkin mielellään juonut pisaraisen lämpimiksensä. Mutta hän, köyhä talonpoika, sai vain istua ja nieleksi sylkeänsä koko ajan. Isäntä ei tahtonut tarjota hänelle ryyppyä, hän vain käveli muristen:

"Onko minulla sitä muka niin liaksi, että voisin juottaa kelle hyvänsä mieronkiertäjälle?"

Se oli pääpirulle mieleen. Ja pikku piru ylvästellen sanoi:

"Ei siinä vielä kaikki ole. Odotahan, kyllä vielä tulee parempaa."

Juotuaan viinaa kotvasen alkoivat vieraat ja isäntä imarrella ja kiitellä toinen toistansa ja lausua toisilleen kohteliaisuuksia, ja heidän sanansa olivat imelät kuin hunaja.

Pääpiru vain kuuntelemistaan kuunteli ja kiitteli pikku pirua.

"Jos sinun juomasi", sanoi hän, "on tehnyt heidät teeskentelijöiksi, jotka pettävät toinen toistaan, niin ovat he meidän vallassamme".

"Odotahan, kyllä vielä tulee parempaa!" sanoi pikku piru kuin ennenkin. "Kunhan he saavat vielä pienenkään lasin lisäksi. Nyt he ovat kuin ketut, jotka lirkuttelevat häntiänsä toisilleen ja koettavat toinen toistansa pettää, mutta vähän ajan kuluttua saat nähdä että he ovat kuin raatelevaiset sudet."

Talonpojat joivat vielä lasin ja ryhtyivät heti kirkumaan ja kiroilemaan. Hunajaisten kohteliaisuuksien sijaan rupesivat he haukkumaan ja nimittelemään toisiansa, tulivat raivoisiksi ja ryhtyivät tappelemaan. Isäntä, joka antautui rymäkkää asettamaan, sai hyvän osansa iskuista.

Pääpiru, hän vain katseli ja iloitsi.

"Niinhän tämä käy kuin rasvattu!" sanoi hän.

Ja pikku piru taaskin vastasi:

"Maltahan, vielä tulee parempaa. Saakoot vielä lasin lisäksi. Nyt he ovat kuin raatelevaiset sudet, mutta juotuaan vielä lasin ovat he ilmeiset siat".

Talonpojat joivat kukin vielä ryyppyn ja tulivat heti kuin huumauksiin. He röhkivät ja kiljuivat ja lörpöttelivät, tietämättä itsekkään mitä sanoivat, eikä kukaan kuunnellut toisensa puhetta. Sitte hoipertelivat he pois kukin tahollensa, muutamat yksin, toiset kaksin tai kolmin yhdessä, jo kaikki he viimein kaatua kupertuivat keskelle kylän katua.

Talonpoika, joka aikoi saattaa vieraitansa, kellahti likarapakkoon ja ryvetti itsensä pahanpäiväiseksi, ja siihen hän sitte jäi makaamaan kuin röhkivä sika.

Tämä oli pääpirusta vielä enemmän mieleen.

"Toden totta", sanoi hän, "oletkin keksinyt oivallisen juoman! Sinä olet tosiaankin kunnialla ansainnut leipäsi. Mutta neuvoppas nyt, miten sinä tuon juomasi laitoit. Voisinpa vaikka vannoa, että siihen ensin seoitit ketun verta, joka teki talonpojat petollisiksi kuin ketut, ja sitten sudenverta, joka teki heidät raatelevaisiksi susiksi, ja viimein sianverta, josta he tulivat sijoiksi".

"En", sanoi pikku piru, "en minä ollenkaan sillä tavalla menetellyt. Minä vain toimitin, että hän sai yllin kyllä viljaa. Kaikki tuo eläinveri oli hänessä ennestään, mutta se ei voinut vaikuttaa niin kauan kuin viljaa riitti paraiksi vain välttämättömpiin tarpeihin. Ja silloin hän myöskin saattoi kaipauksetta menettää viimeisenkin leipäpalansa. Mutta kun hän alkoi saada enemmän viljaa kuin tarvitsi, ryhtyi hän miettimään, mitenkä voisi käyttää sitä hyödykseen. Ja silloin minä opetin häntä polttamaan sitä viinaksi. Ja kun hän ryhtyi omaksi huvikseen muuttamaan Jumalan lahjaa viinaksi, silloin heti myöskin ketun, suden ja sian veret pääsivät hänessä näkyviin, ja nyt hänen ei tarvitse muuta kuin juoda viinaa, niin hän heti tulee muiden elukkain kaltaiseksi."

Pääpiru kiitteli ja ylisteli pikku pirua, antoi hänelle leipää niin paljon kuin tahtoi, ja ylensi hänet korkeampaan virkaan.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LEO TOLSTOIN KERTOMUKSIA ***

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without

paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE

TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written

confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.